

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Lesjak

Družbeni vidiki dojenja v Sloveniji in na Švedskem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Lesjak

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Švab

Družbeni vidiki dojenja v Sloveniji in na Švedskem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici dr. Alenki Švab za strokovno pomoč, ažurno dopisovanje in spodbudne nasvete. Hvaležna sem tudi svoji mami in preostali družini za podporo in nasvete, Paulu in Emelie za potrpljenje, ter vsem, ki so pomagali in mi stali ob strani na poti do mojega naziva.

Družbeni vidiki dojenja v Sloveniji in na Švedskem

Dojenje je pogosto razumljeno kot naraven, biološki pojav. Vendar je dojenje tudi kulturno, ekonomsko in družbeno določen pojav, ki glede na časovno obdobje in geografsko lego precej variira. Namen diplomskega dela je predstaviti dojenje kot družben pojav ter nekaj družbenih vidikov opisati in raziskati. Izvedena je bila raziskava, tj. s polstrukturiranimi intervjuji v Sloveniji in na Švedskem, kajti namen je bil tudi primerjava omenjenih držav. V obeh državah so rezultati pokazali, da se stroka in zdravstveni delavci_ke delijo na tiste, ki so dojenju bolj naklonjeni_e, ter tiste, ki staršem raje svetujejo adaptirano mleko. Tudi družba je v obeh državah dojenju naklonjena v enaki meri in očitnih razlik med državama ni. Bolj kot med državama so se delili odgovori tistih, ki so dojenje po subjektivnih merilih izpeljale uspešno, in tistih, ki jim ni uspelo, kot so si želele. Občutek krivde in stigma, ki so sproducirani s strani različnih znanstvenih in popularnih diskurzov, se z dojenjem povezujeta, ko gre za matere, ki ne dojijo, pa tudi za tiste, ki po mnenju družbe dojijo predolgo.

Ključne besede: dojenje, družbeni vidiki dojenja, Slovenija, Švedska, stigma, zdravstveni sistem.

Social views of breastfeeding in Slovenia and Sweden

Breastfeeding is often understood as a natural biological process, although it is clear that breastfeeding is mainly a cultural, economical and social phenomenon, which varies through time and geographical location. The goal of this thesis is to present breastfeeding as a social phenomenon, as well as to describe and explore some of the social views surrounding breastfeeding. Research was conducted with the help of semi-structured interviews in Slovenia and Sweden, since the purpose was to compare these two countries. In both countries, the results showed that health care workers are divided into two groups – those who support breastfeeding, and those who prefer the use of formula. The society is equally inclined to breastfeeding in Slovenia and Sweden, so we can conclude there is no obvious difference between the two countries. However, there is a clear divide between mothers who believed that they breastfeed successfully, and those who have or have had problems. There is stigma and guilt, which are products of different scientific and popular discourses, connected to mothers who do not breastfeed, as well as to mothers who breastfeed longer than a certain society deems normal.

Keywords: breastfeeding, social views of breastfeeding, Slovenia, Sweden, stigma, health care system.

KAZALO

1	UVOD.....	7
2	DOJENJE KOT DRUŽBENA IN KULTURNA PRAKSA.....	9
3	DOJENJE – PRAVLJICA ALI NOČNA MORA	11
4	ZGODOVINA PRAKS DOJENJA IN PREHRANJEVANJA NOVOROJENČKOV IN DOJENČKOV	12
5	ALEKSANDRINKE.....	13
6	BIOKULTURNI VIDIK DOJENJA.....	14
6.1	NEZADOSTNA KOLIČINA MLEKA	15
6.2	TEHTANJE KOT DOKAZ, DA OTROK DOBIVA DOVOLJ HRANE.....	16
7	PRSI – SEKSUALNI SIMBOL ALI OSNOVNI VIR HRANE ZA DOJENČKE IN MAJHNE OTROKE	17
8	STATISTIČNI PODATKI O DOJENJU V SLOVENIJI IN NA ŠVEDSKEM .	18
8.1	SLOVENIJA	18
8.1.1	RAZISKAVA HRAST	18
8.1.2	DOJENJE V JAVNOSTI.....	19
8.2	ŠVEDSKA	20
9	EMPIRIČNI DEL: Kvalitativna raziskava o družbeni problematiki ter stigmi dojenja in primerjava med Slovenijo in Švedsko	21
9.1	SOCIODEMOGRAFSKI PODATKI	22
9.2	PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA PODATKOV.....	23
9.2.1	SPLOŠNO O OSEBNI ZGODBI GLEDE DOJENJA	23
9.2.2	DOJENJE IN STIGMA	25
9.2.3	ZDRAVSTVENI SISTEM	28
9.2.4	OKOLICA IN DOJENJE.....	31
10	DISKUSIJA	33

11	SKLEP IN ZAKLJUČEK	37
12	LITERATURA	39
	PRILOGE.....	43
	PRILOGA A: Vprašalnik v slovenščini: Sociodemografski podatki	43
	PRILOGA B: Vprašalnik v angleščini: Sociodemografski podatki	44
	PRILOGA C: Intervju s Tino.....	45
	PRILOGA Č: Intervju z Nadjo	49
	PRILOGA D: Intervju s Sanjo.....	54
	PRILOGA E: Intervju z Evo.....	57
	PRILOGA F: Intervju z Vito	60
	PRILOGA G: Intervju z Nino.....	65
	PRILOGA H: Intervju z Frido	69
	PRILOGA I: Intervju z Cio.....	73
	PRILOGA J: Intervju s Sofie.....	76
	PRILOGA K: Intervju z Anno.....	80
	PRILOGA L: Intervju z Siri	84

KAZALO TABEL

Tabela 9.1: Sociodemografski podatki vprašanih v Sloveniji	22
Tabela 9.2: Sociodemografski podatki vprašanih na Švedskem.....	22

1 UVOD

»Vsaka kultura ima toliko za občudovati in posnemati, hkrati pa tudi veliko stvari, ki jih drugi zavračajo. Ena izmed največjih prednosti življenja je heterogena družba, raznolikost običajev in prepričanj, ki staršem zagotavljajo raznoliko izbiro vzgajanja otrok. Na njih je, da odločijo, kaj je tisto, ki najbolj ustreza potrebam njihove družine.« (Thompson 1996)

Noseča ženska navadno že v nosečnosti pridobiva informacije in zbira uporabne nasvete, ki bi ji lahko olajšali prve mesece materinstva. Ena od najpomembnejših odločitev se nanaša na otrokovo prehranjevanje v prvih mesecih življenja, ki pa ni le naravno pogojen, temveč zlasti kulturnen, sociološki in ekonomski proces. Trendi, ki narekujejo priporočeno časovno dobo dojenja, dolžino podojev in čas med podoji, kdaj pričeti z gosto prehrano, kje in kako dojiti, se iz leta v leto vztrajno spreminjajo. Težko je slediti vsem in hkrati v praksi svoje cilje tudi izpeljati. Odločitev matere, dojiti ali ne, je torej vse prej kot samo odločitev posameznice. Vključuje ogromno drugih okoljskih in kulturnih dejavnikov.

Dojenje je skozi leta raziskav, vplivov zdravnikov in svetovnih korporacij postalo mnogo več kot le naraven pojav oziroma zgolj kot ena izmed opcij otrokovega prehranjevanja. (Thompson 1996)

Diplomsko delo ima zastavljena štiri raziskovalna vprašanja:

1. Kakšen proces je še dojenje ob tem, da je biološki proces?
2. Na kakšen način družba preko različnih diskurzov nadzira prakse dojenja ter na kakšen način so ženske posledično diskriminirane?
3. Kakšne so razlike v praksah dojenja v Sloveniji in na Švedskem?
4. Kakšne so razlike v medicinskih in zdravstvenih diskurzih ter doktrinah glede dojenja med Slovenijo in Švedsko?

Različne posameznice imajo po mnenju stroke deljena stališča o dolžini in načinu dojenja. Za nekatere je uspešno, če dojijo dva meseca, za druge pa dve leti. Zato se ne da opredeliti, kdaj je dojenje na splošno uspešno. Čeprav obstajajo smernice, ima vsaka ženska svoje cilje in želje glede dojenja, ki se tekom dojenja morda tudi

spreminjajo. Celotno diplomsko delo zato pojem uspešno dojenje omenja, ko govori o subjektivni oceni celotne izkušnje dojenja posameznice.

Diplomsko delo je strukturirano na dva glavna dela, zajema tako teoretično kot empirično raziskavo. Prvi odsek obsega teoretični del, povzetek in opis literature ter nekaj statističnih podatkov, ki pripomorejo k lažjemu razumevanju empiričnega dela. Opisana so zgodovinska in splošna dejstva ter informacije o dojenju; priporočila in ugotovitve različnih organizacij, ki dojenje podpirajo; vidiki različnih avtorjev; nekaj od mnogih socioloških, političnih in ekonomskih spektrov.

Trendi in prepričanja o dojenju se razlikujejo tako časovno kot geografsko. Zato empirični del diplomskega dela vsebuje primerjavo dveh evropskih držav – Slovenije in Švedske. Primerjava je izvedena s polstrukturiranimi intervjuji v Sloveniji in na Švedskem. Sodelovalo je šest žensk iz Slovenije in pet iz Švedske. V diskusiji in zaključku sem odgovorila in analizirala odgovore na raziskovalna vprašanja; povzela in povezala teoretično gradivo s podatki, pridobljenimi z intervjuji.

2 DOJENJE KOT DRUŽBENA IN KULTURNA PRAKSA

Dojenje je po besedah Svetovne zdravstvene organizacije – WHO, najbolj naraven način hranjenja dojenčka, pa vseeno veliko mater za hranjenje dojenčka ali že novorojenčka izbere mlečno formulo oziroma so to primorane uporabiti. Čeprav je dojenje naravno, je na začetku lahko zahtevno, naporno; zahteva precejšnjo mero potrpežljivosti, znanja ter podpore okolice. (WHO 2015a)

Mleko nastaja, ko dojenček stimulira živčni sistem na materinih prsih, ta pa v možgane pošlje informacijo, da spodbujajo hormon prolaktin. Prolaktin je ključen hormon, ki sodeluje pri nastajanju mleka, oksitocin pa poskrbi, da mleko pride do otroka. Takoj po rojstvu, ko se iz materinega telesa izloči tudi placenta, se prolaktin sprosti v krvni obtok in telo že začne proizvajati prvo mleko, ki se imenuje kolostrum.¹ (Palmer 2009)

Po trenutni medicinski doktrini velja materino mleko za idealen vir hrane za novorojenčke in majhne otroke, saj jim nudi vse hranljive snovi, ki jih potrebujejo za zdrav in normalen razvoj. Vsebuje pa tudi protitelesa, ki dojenčke ščitijo pred pogostimi otroškimi boleznimi, denimo diareja in pljučnica, ki sta dva od pogostih razlogov za umrljivost dojenčkov po svetu. Materino mleko je varno in enostavno za uporabo, je takoj na voljo ter ekonomsko dostopno. WHO priporoča izključno dojenje prvih šest mesecev otrokovega življenja. Od šestega meseca do vsaj drugega leta starosti otroka pa naj bi se dojenje nadaljevalo v kombinaciji z drugo hrano. Prav tako organizacija svetuje, da se dojenje prične v roku ene ure po rojstvu; da je materino mleko dojenčku na voljo kadar želi, podnevi in ponoči; starši naj se poskušajo izogibati uporabi stekleničk in dud. (WHO 2015a)

V svetu obstaja čedalje več organizacij, ki podpirajo dojenje in nudijo pomoč materam. Med drugimi tudi Svetovna zveza za dojenje, ki vsako leto organizira svetovni teden dojenja.

---

¹ Kolostrum – prvo mleko, ki ima po današnjih raziskavah v zahodni kulturi popolno sestavo za novorojenčka. V preteklosti in nekaterih kulturah še danes kolostrum velja za slabo in neuporabno mleko, ki ga je treba zavreči. (Palmer 2009, 29)

Cilji svetovnega tedna dojenja 2015, kot jih opredeljuje WABA, Svetovna zveza za dojenje, so (Drglin 2015):

- »Združevanje podpore različnih sektorjev, da bi ženskam omogočili dojenje, kjerkoli so zaposlene in kjerkoli delajo.
- Spodbujanje delodajalcev, da postanejo »družinam/staršem/materam/dojenčkom prijazni« ter da dejavno omogočajo zaposlenim ženskam, da nadaljujejo z dojenjem potem, ko se vrnejo na delovno mesto.
- Informiranje javnosti o sodobnih priporočilih za posebno zaščito materinstva, krepitev osveščenosti o pomenu zakonodajnih ureditev na tem področju in implementacija v prakso.
- Uresničevanje in krepitev praks, ki omogočajo ženskam, da dojijo. Pri tem mislimo na vse doječe ženske, tiste, ki opravljajo neplačano ali plačano delo.
- Sodelovanje s ciljnimi skupinami, kot so sindikati, ženske skupine, združenja za pravice delavcev, mladinske in druge skupine, da bi zaščitili pravice, povezane z dojenjem, za zaposlene ženske.«

Po milijonih let preživetja je dojenje, ki je ena od najpomembnejših karakteristik, s katero se identificiramo kot sesalci, začela izgubljati osnovni pomen. Ali bo ženska dojila, ni več odvisno od njenih bioloških predispozicij, temveč njenega ekonomskega in družbenega položaja. Dojenje se odločno podpira ali pa zavrača s strani žensk glede na njihov razred, izobrazbo in družbo. Ženske v današnji družbi so del ekonomske strukture, kar naj bi bilo koristno za vse, vendar je dojenje na ta račun dostikrat okrnjeno in omejeno. (Palmer 2009)

3 DOJENJE – PRAVLJICA ALI NOČNA MORA

Ko govorimo o dojenju, je treba poudariti, da so izkušnje, ki jih doživljajo ženske, lahko zelo različne. Zato je posploševanje dojenja kot nekaj prijetnega ali pa neprijetnega irelevantno. Tako različne izkušnje so mi zaupale intervjuvanke. Nekaterim dojenje preprosto steče brez težav in bolečin, druge pa se med svojo izkušnjo srečujejo z različnimi preprekami, zlasti na začetku. Že pred rojstvom otroka ženske hote ali nehote dobijo predstavo, kako naj bi dojenje potekalo. S tem si odvisno od tega, kakšne informacije dobijo, že ustvarijo mnenje oziroma vizijo, kako bo dojenje potekalo pri njih. Na tej osnovi lahko pridobijo tudi različne strahove in odpor ali pa samozavest in mogoče celo brezbržnost (če bo – bo, če ne – pa ne).

Mislila sem, da doživljam infarkt, ampak izkazalo se je, da le zopet dojim. Stiskajoča bolečina v mojih prsih je bila bolečina, ki jo laktacijski svetovalci imenujejo »letdown«. To se zgodi, ko se mlečne žleze prebudijo in začnejo izločati mleko. »Let down« (razočaranje) pa je tudi čustvo, ki ga občutiš, ko spoznaš, da dojenje ni enostavno, kot izgleda na slikarskih umetninah z Marijo in Jezusom. Zame je občutek ob dojenju blažen v tolikšni meri, kot je križanje sveto. (Giles 2003, 16)

Tako je v delu *Fresh Milk* avtorica Fiona Giles povzemala zgodbo mame, ki se je borila s težavami pri dojenju. Meni, da so televizijske reklame in oglaševanja za dojenje zarota, saj vse izgleda tako enostavno. Knjige o dojenju, zdravniki in medicinske sestre vedno poudarjajo, da dojenje ne boli. Če boli, pomeni, da nekaj delaš narobe. »Moje prsi očitno ne znajo brati,« je zapisala mama, ki je po neuspešnem prizadevanju z dojenjem kmalu zaključila. Bila je zelo jezna – na knjige o dojenju, svetovalce pri La Leche League, najbolj pa na svoje prsi. V jezi je dejala, da želi na prsih tatu z napisom »Samo za dekoracijo, neprimerno za dojenčke.« (Giles 2003, 16–17)

Jeza zaradi neuspešnega dojenja in hormonske spremembe, ki se dogajajo v poporodnem obdobju, lahko hitro pripeljejo do občutka nesposobnosti. Slednje morebiti vodi tudi v depresijo.

Ženska, ki pa je imela z dojenjem pozitivno izkušnjo, je Fioni Giles zaupala, da jo zelo moti, ko sliši in bere, da dojenje boli. To lahko prestraši bodoče mame in jih

odvrne od dojenja: dojenje je po njenem mnenju vsekakor prijetno. Avtorica je zapisala, da se, čeprav dojenje naj ne bi bolelo, veliko žensk predvsem na začetku srečuje z bolečinami. Za njih nežne fotografije in reklame za blazinice in oblačila za dojenje izgledajo kot neslana šala, medtem ko si same iz razpokanih bradavic brišejo kri. (Giles 2003, 77–78)

Pomembno je, da se zavedamo, kako različne so lahko izkušnje z dojenjem; da se tega zaveda okolica in da se tega zavedajo tudi zdravstveni_e delavci_ke. Ti so kot svetovalci doječim ženskam pomemben člen izkušnje in faktor pri uspešnosti v dojenju.

4 ZGODOVINA PRAKS DOJENJA IN PREHRANJEVANJA NOVOROJENČKOV IN DOJENČKOV

Smernice prehrane dojenčka, tako umetne kot naravne, so bile vedno pogojene in določene v skladu z družbenimi merili in vrednotami. Skozi čas so ženske dojile vse manj, predvsem v času industrijske revolucije. Začeli so se pojavljati podatki o umrljivosti dojenčkov, kar je spodbudilo dodatne raziskave, priporočila ter nove oblike formul za dojenčke. Vse to je še dodatno zmanjšalo stopnjo dojenja in umetno hranjenje je doseglo svoj vrh. Trenutno znanje in raziskave nakazujejo mnoge prednosti dojenja, kar je pripeljalo do ureditve zakonov in pravil, ki regulirajo oglaševanje mlečnih formul. Cilj regulacije pa je zvišanje stopnje dojenja ter omogočanje čim boljše možnosti za otrokov razvoj. (Castilho 2010)

Zgodovina umetnega hranjenja novorojenčkov sega tisočletja nazaj. V Egiptu so namreč našli pripomočke za hranjenje novorojenčka iz približno 2000 p. n. š., prav tako pa so iz poznejšega obdobja našli podobne pripomočke v grobovih dojenčkov v Rimu. Prvi zapisi, ki prezgodnje umetno hranjenje odsvetujejo, so se pojavili v drugem stoletju našega štetja, množično pa so se podobni zapisi pojavili v času renesanse. Podatki iz Anglije in Francije v renesančnem obdobju so namreč kazali, da večina dojenčkov, ki so umetno hranjeni, umre. Sir Hans Sloan je zapisal, da je v letu 1660 umrljivost dojenih dojenčkov 19-odstotna, umetno hranjenih pa kar 54-odstotna. V francoskem mestu Ruen podatki iz let 1763 do 1765 kažejo, da je od 132

dojenčkov, hranjenih z mešanico kravjega mleka, juh in jabolčnika, preživelo le pet. Leta 1753 je guverner okrožja Vasa na Švedskem dobil dovoljenje kralja, da oglobi vse matere, ki niso dojile. Umetno hranjenje se je počasi z razvojem tehnologije izboljšalo, saj so začeli mleko konzervirati ter s tem sterilizirati; preprečili so sesirjenje. (Greiner 1998)

Z množičnim razvojem mlečnih formul so se pojavili tudi nepravilni podatki. Pojavilo se je zavajanje mater, ki so jih v nekem obdobju celo uspeli prepričati, da je umetno hranjenje novorojenčka boljše od materinega mleka. Porodničarji so leta 1903 na prvem mednarodnem kongresu Gouttes de Lait v Parizu opozorili, da so pediatri že od samega začetka močno vpleteni v trženje mlečnih formul. (Greiner 1998, 4–5)

The International Baby Food Action Network (IBFAN 2015) je nastal na podlagi skupnega sestanka organizacij UNICEF in WHO, tj. na temo hranjenja dojenčkov in majhnih otrok, leta 1979. Povod za nastanek IBFAN je bil t. i. Nestle-bojkot, ki je izbruhnil leta 1977 v Ameriki.

Organizacija IBFAN je bila vključena v trg hrane za novorojenčke, in sicer z močnim in učinkovitim marketinškim kodeksom. International Code of Marketing of Breastmilk Substitutes oziroma Mednarodni kodeks nadomestkov materinega mleka je bil sprejet leta 1981 s strani WHA 2. (IBFAN 2015)

IBFAN je danes mednarodna mreža in je razširjena po vsem svetu. Vključuje manjše skupine, delujoče na različnih področjih. Namen organizacije je, da izboljšajo življenja in zdravstveno stanje dojenčkov in otrok; zaščitijo matere in družine s promoviranjem in z informiranjem o dojenju in drugih načinih hranjenja dojenčkov. Njihov cilj je, da s svojim delovanjem poskrbijo, da trg prehrane za dojenčke nima negativnega vpliva na zdravje. (IBFAN 2015)

5 ALEKSANDRINKE

V drugi polovici 19. stoletja se je pričelo množično izseljevanje žensk z Goriškega. Motiv za izseljevanje je bil po navadi izboljšanje ekonomskega stanja, ena od možnih destinacij pa egipčansko mesto Aleksandrija. Po slednjem so tudi dobile ime. S tem so zaznamovale slovensko zgodovino ter spremenile vlogo ženske v tradicionalni družbi.

---

² World health assembly je telo, ki sprejema odločitve v povezavi z WHO. (WHO 2015b)

Nekatere ženske so bile v odhod prisiljene, da bi svoji družini lahko zagotovile preživetje. Tako so lažje dobile službo v tujini kot moški, ki so po navadi morali ostati doma na kmetiji. Aleksandrinke so opravljala različna dela. Bile so gospodinje, kuharice, varuške in služkinje pri bogatih družinah, najbolj pa so v slovenski kolektivni spomin zapisane kot dovilje. (Miklavčič-Brezigar 2003, 26)

Aleksandrinke, kolikor se je prej o njih sploh govorilo, so bile obravnavane kot »tragične izseljenke«, »Lepe Vide«, »služabnice z žulji na duši« in podobno, kar je bilo v skladu s prevladujočim gledanjem nanje tako s prižnice kot nasploh v domačem okolju: čeprav so domačim s svojimi pošiljkami izdatno pomagale odplačevati dolgove in premagovati pomanjkanje po razdejanju, ki je ostalo za prvo svetovno vojno in se je pod italijansko oblastjo še stopnjevalo, so bile največkrat zamolčane, če ne celo obsojane in prezirane. (Koprivec 2013, 154)

Danes lahko trdimo, da so bile zelo pogumne in močne ženske, ki so odšle v svet, da bi rešile slabe ekonomske situacije v svojih družinah. Ogromno žensk je v Egiptu izboljšalo svoj položaj, pridobilo veliko znanj in spoznalo drugačen način življenja; še vedno jih je mučilo domotožje. Njihovi potomci so poročali o hrepenenju po mami, varovanci aleksandrink pa o njihovi prijaznosti, čustvenosti in toplini. Veliko zgodb in pričevanj aleksandrink govori o tem, da so se na koncu vrnile domov, dosti pa tudi o potomcih aleksandrink. Ti so doživljali travme, ker so matere ostale v Egiptu. Aleksandrinke imajo pomembno vlogo pri povezovanju slovenske in egiptovske kulture ter ustvarjanju slovenskih tradicij v Egiptu in obratno. (Klvanova 2015, 142)

6 BOKULTURNI VIDIK DOJENJA

Biokulturni vidik dojenja, ki izhaja iz antropologije, je uporaben pri razumevanju dojenja in pomoči materam pri dojenju. Antropologija preučuje zvezo med biologijo in kulturo, ki je antropološko definirana kot človekov način življenja. Antropologi uvrščajo ljudi med biološke organizme, ki se konstantno spreminjajo in prilagajajo svoje okolje skozi kulturo. Biokulturni pristop nam pomaga argumentirati, zakaj svoje otroke dojimo; zakaj se dojenčki odzivajo tako, kot se; zakaj se matere, očetje in

otroci obnašajo in reagirajo eden na drugega na določene načine. Biokulturni pristop torej ni pristop »nazaj k naravi«, temveč spoznanje, da gre za kulturo in biologijo z roko v roki. Kultura igra znatno vlogo pri odločitvah, ki jih ljudje sprejemamo. Prav kultura je tista, ki nas naredi ljudi, zato je težko opredeliti, kaj je za ljudi naravno. (Thompson 1996)

Človeško mleko vsebuje nizko vrednost maščob in proteinov, ima pa precej visoko vrednost laktoze. Laktoza je sladkor, ki hrani naše velike možgane, to pa pojasnjuje, zakaj ima človeško mleko skoraj dvakrat toliko laktoze kot kravje mleko. Kot drugi primati so dojenčki, rojeni precej nerazviti, hranijo se pogosto in rastejo počasi. (Stuart Macadam in Dettwyler 1995)

Dober primer neprilagojenega kulturnega ravnanja je bil zaznan v 18. stoletju na severu Evrope. Tam je veljalo, da je dojenje nekaj nizkotnega. Visoki sloji so torej svoje otroke hranili s sladkano vodo: eden od faktorjev je bil, da so na vsakih šest otrok prva tri leta dočakali samo štirje otroci. Tudi Mozartovo življenje, ki se je ob slabem zdravju končalo zelo zgodaj, ima možno povezavo z avstrijskim načinom prehranjevanja za dojenčke v takratnem času. (Thompson 1996)

6.1 NEZADOSTNA KOLIČINA MLEKA

Nezadostna količina mleka je eden najpogostejših razlogov, ki jih mame navedejo za prenehanje dojenja – tako so potrdile tudi intervjuvanke v pričujočem delu. Ko omenjamo jokajočega, doječega dojenčka, nas takoj pripelje do zaključka, da mati nima zadostne količine mleka. Omenjena problematika se je v antropološki literaturi začela pojavljati leta 1980, ko sta Gussler in Briesemeister objavila svoj članek. V njem trdita, da so vzorci hranjenja, kot je pogosto hranjenje, ki traja dlje časa, v urbanih področjih in industrijskih družbah razlog za manjši nastanek mleka. Leto kasneje so Greiner, Van Esterik in Latham postavili različne hipoteze, ki so bile usmerjene v umetno hranjenje. Umetno hranjenje pripelje do manjše stimulacije prsi, kar je resnični razlog za manjšo količino mleka. (Thompson 1996)

Ko ženske in zdravstveni delavci v bližnji okolici verjamejo, da je premajhna količina mleka pogost pojav, lahko postanejo pozorni na takšne znake. Tako lahko popolnoma normalne fiziološke pojave ali jok, ki ni povezan z lakoto, povezujejo z znaki za pomanjkanje mleka. K temu pa so najbrž pripomogli tudi različni ponudniki

adaptiranega mleka, ki so prepričanje o nezadostni količini mleka še dodatno poglobili. S tem so materam znižali samozavest in zaupanje v zmožnost ženskega telesa. Avtorica Thompson ne izključuje možnosti za biološke razloge pomanjkanja mleka, saj je biološka raznolikost pomemben faktor v življenju na splošno. Prsi in bradavice obstajajo v različnih oblikah in velikostih. To je eden od problemov, zakaj so prsi in bradavice že pred rojstvom otroka ocenjevane. Na tej podlagi predvidevajo, ali bo mati lahko dojila ali ne. Prav tako imajo dojenčki različno obliko ust, vzorce sesanja in različno raven fizične moči. Tudi če nemara na prvi pogled bradavice izgledajo premajhne ali pa neobičajne oblike, so morda prav take najprimernejše za določenega dojenčka. Dasiravno imata otrok in mati v začetku nekaj težav pri dojenju, ne smemo pozabiti, da otroci hitro rastejo, obrazna struktura se spreminja, mišična moč pa se iz dneva v dan razvija. (Thompson 1996)

6.2 TEHTANJE KOT DOKAZ, DA OTROK DOBIVA DOVOLJ HRANE

Tehtanje je eden izmed stresnih trenutkov za novopečene matere, saj s tem pediatri ocenjujejo napredek otroka, ki je najizrazitejši v prvih tednih po rojstvu.

Teža je le eden od pokazateljev, da otrok dobiva dovolj hrane. Preostali znaki, po katerih se lahko ravnamo, pa so lepa barva kože, živahnost, svetle oči, mehko blato ter da ima v 24 urah vsaj šest mokrih pleníc. (Stone in Eddleman 2013, 295)

Fleksibilnost je ključ uspeha pri dojenju, zato lahko trdimo, da rigidnost pogosto dojenje naredi nemogoče. V različnih časovnih in geografskih prostorih skozi zgodovino pa lahko zaznamo poudarek na rigidnih praksah dojenja. Dojenčke se tehta pred podojem in po njem, da bi izmerili, koliko mleka je zaužil. Ni presenetljivo, da je ogromno žensk poročalo o razočaranju nad številkami, in dojenje je s tem začelo upadati. To ne pomeni, da otrok ne bi smeli tehtati in meriti, vendar je to potrebno občasno, da se beleži otrokov napredek v rasti in teži. Standardi rasti pa so včasih preveč predpisani in ne obsegajo, ne upoštevajo človeške individualnosti in raznolikosti. (Thompson 1996)

7 PRSI – SEKSUALNI SIMBOL ALI OSNOVNI VIR HRANE ZA DOJENČKE IN MAJHNE OTROKE

Ko govorimo o idealu ženskega telesa v zahodni kulturi, moramo posebej izpostaviti prsi, ki se tesno povezujejo s seksualnostjo, z lepotnimi standardi ter običaji dojenja. Young pravi, da naj bi bile celo osrednji del ženskega telesa, saj so najvidnejši del in imajo znaten simbolni pomen. (Young 1992)

Sodobna kultura je iz prsi ustvarila fetiš. Zato pogosto pozabljamo, da je njihova osnovna funkcija reproduktivna, saj služi hranjenju naraščaja. Pomembno vlogo imajo mediji, oglaševalci in tržniki. Širijo mnenje, da je od velikosti in izgleda prsi odvisno moško zanimanje za žensko kot tudi splošen uspeh ženske v življenju. Noben drugi del človeškega telesa nima tako javnega in zasebnega statusa hkrati. Prsi imajo včasih celo tabuiziran status in ženska se nauči, kako selektivno in hkrati velikodušno izpostavlja svoje prsi. Kmalu ugotovi, da ne pripadajo samo njej. Prsi so pokazatelj, da ženska odrašča, moški jih opazijo. Ženske si jih med seboj primerjajo, pozneje svoj delež zahtevata partner in otrok. (Kuhar 2004, 53–54)

»Tako samoumevno je, da so prsi najprej seksualni simbol, da je njihova prvotna naloga, torej hranjenje otročka, postala nekaj, kar je treba detabuizirati,« pravi strokovnjakinja Zalka Drglin za portal siol.si. (Nared 2015)

Kulturne študije kažejo, da ima materino mleko falični potencial, ker naj bi pomenilo, da je v tem primeru lahko tudi moški prejemnik, ne le dominanten seksualni lik (Giles v Ben-Ari 2014). Tudi Young v svojem delu navede, da je fetiš povezan s falusom, tj. kot enim in edinim merilom in simbolom poželenja in reprezentacije seksualnosti. Prsi so simbol ženske seksualnosti in naša kultura fetišizira prsi, zato so karakteristike »najboljših« primerljive s falusom: visoke, čvrste in koničaste oblike. (Young 1992, 216)

Kulturna fiksacija na prsi pa ni značilna za vse kulture. Za razliko od zahodne kulture, v kateri je fetiš v velikosti in obliki prsi družbeno-kulturno ustvarjen, obstajajo kulture, ki tem delu telesa ne posvečajo prevelike pozornosti. Prsi torej niso predmet seksualnosti. So del telesa, ki mu ne posvečajo prevelike pozornosti, njihova funkcija pa je omejena na dojenje. (Kuhar 2004, 53–54)

Tudi tiste ženske, ki so naravno obdarjene z obliko in velikostjo prsi, kakršna je v zahodni kulturi povelečevana, imajo to "srečo" le kratko obdobje v življenju. Prsi po porodu izgubijo polnost, obliko in se nekoliko povesijo. To se z leti zgodi in pri tem ni pomembno, ali ima ženska otroke ali ne. Predvsem za ženske v starejših letih potem velja, da njihove prsi niso več uporabne z vidika spolnosti ali reprodukcije, čeprav je tako razvrednotenje prsi popolnoma nenaravno. Nekatere kulture stare in povešene prsi celo častijo, saj so po njihovem mnenju znak materinstva, modrosti in izkušenosti. Z njihovega zornega kota bi bila obsedenost s čvrstimi, z visoko stoječimi prsmi obravnavana kot način izražanja nezrelosti. (Young 1992, 218–219)

8 STATISTIČNI PODATKI O DOJENJU V SLOVENIJI IN NA ŠVEDSKEM

Statistični podatki o dojenju so tako na Švedskem, sploh pa v Sloveniji, zelo omejeni. Popolnih podatkov za obe državi v enakem letu ni najti. Pričujoče diplomsko delo zato povzame raziskavo iz Slovenije, ki je bila izvedena leta 2009 v ljubljanski porodnišnici, ter podatke za Švedsko, ki so bili zbrani s strani svetovne organizacije IBFAN leta 2012. Poleg tega so pridobljeni tudi podatki o mnenju laične javnosti in stroke o dojenju v javnosti v Sloveniji.

8.1 SLOVENIJA

Diplomsko delo povzame podatke o dojenju za Slovenijo po pilotni raziskavi Hrast, ki je bila dokončana leta 2013. Prav tako po raziskavi Alenke Benedikt, ki je bila izvedena leto kasneje, in se osredotoča na dojenje v javnosti.

8.1.1 RAZISKAVA HRAST

Leta 2013 so v sklopu svetovnega dneva dojenja na Inštitutu za varovanje zdravja predstavili pilotno raziskavo, s katero so pričeli leta 2009; imenuje se Hrast. Zajeli so večino mater, ki so oktobra v letu 2009 rodile v ljubljanski porodnišnici, in spremljali njihovo izkušnjo z dojenjem. Izbrane anketiranke so bile zdrave in brez večjih

zapletov pri porodu; rodile so donošene otroke brez večjih zdravstvenih težav. Dobljeni podatki kažejo, da je v porodnišnici dojenje vzpostavilo 99,4 % mater. V tretjem mesecu je dojilo 78,4 % mater (izključno³ je dojila manj kot polovica mater – 48,5 %), v šestem mesecu pa je še vedno dojilo 61,5 % mater, od tega izključno le 0,6 %. (Fajdiga Turk 2013)

Prav tako so matere povprašali po pomoči in uporabnosti nasvetov zdravstvenih delavcev. Ob rojstvu je 54,8 % mater povedalo, da so jim v pomoč pri dojenju nasveti iz šole za starše – s tem se jih je delno strinjalo 27,7 %. Podatki so pokazali, da so jim v porodnišnici najbolj pomagale medicinske sestre tako z nasveti kot praktično. Tako meni 80 % mater, delno pa manj kot desetina. Pri otrokovi starosti enega meseca so anketiranke ponovno povprašali o nasvetih in pomoči pri dojenju s strani zdravstvenih delavcev. 57,2% jih je povedalo, da so jim nasveti, ki so jih dobile v porodnišnici, zadostovali; delno pa se je s tem strinjalo 29,3 % mater. Da so v porodnišnici dobile ustrezno praktično pomoč, je menilo 58,2 % mater, medtem ko se jih je 19,4 % s to trditvijo delno strinjalo.

63,3% mater je menilo, da so pomembno vlogo pri vzdrževanju dojenja imele tudi patronažne sestre, in 9,4 % anketirank se je s tem strinjalo delno. Matere so kot uporabne in pomembne vire pomoči pri vzdrževanju navedle tudi medmrežje (36,8 %) ter priročnike in revije (32,3%).

(Fajdiga Turk 2013)

8.1.2 DOJENJE V JAVNOSTI

V raziskavi, ki jo je leta 2014 izvedla Alenka Benedikt, je poleg drugih tematik dojenja zajeto tudi področje dojenja v javnosti – mnenje laične javnosti in zdravniškega osebja.

Da je dojenje v javnosti nekaj normalnega, se je strinjalo 24,4 % anketirancev. 35 % jih je menilo, da je normalno le do določene otrokove starosti: od tega jih je 44,3 %

---

³ Izključno dojenje pomeni, da otrok ne dobiva nobene dodatne hrane, adaptiranega mleka ali tekočine.

menilo, da je meja 12 mesecev. 24 % anketirancev je odgovorilo, da je dojenje v javnosti sprejemljivo le, če je diskretno.

Zdravstveni delavci so v 23,6 % odgovorili, da je dojenje v javnosti nekaj normalnega ne glede na starost. 39 % jih je navedlo, da je dojenje sprejemljivo le do določene otrokove starosti: 44,4 % jih meni, da je normalno do 12 mesecev. Da je dojenje v javnosti sprejemljivo le, če je diskretno, je odgovorilo 33,3 % vprašanih zdravstvenih delavcev. (Benedik 2014)

8.2 ŠVEDSKA

Podatki, ki se nanašajo na število dojenih otrok na Švedskem, so pridobljeni iz poročila o situaciji prehranjevanja dojenčkov in majhnih otrok na Švedskem, ki je bilo izvedeno s strani IBFAN leta 2015. Ker je podatkov malo, prevladuje statistika iz leta 2012, ki je bila najpopolnejša.

Po podatkih je bilo do petega meseca izključno dojenih 14,5 % dojenčkov, do šestega meseca pa jih je materino mleko vsaj delno dobivalo kar 72 %. Do devetega meseca se številka spusti na 35,8 % in do enega leta je dojilo le še 18 % mater. Skoraj vse matere (98 %) so z dojenjem vsaj poizkusile. (IBFAN 2014)

V omenjeni raziskavi je poudarjeno, da je število izključno dojenih otrok pod 6 mesecev v letih med 2000 in 2010 močno upadlo (s 33,4 % na 10,4 %). Od takrat naprej številka spet počasi raste, a vseeno ostaja nizka (14,5 % v letu 2012). V primerjavi z globalno statistiko (ki kaže, da je bilo v letih med 2009 in 2013 kar 38 % izključno dojenih – mlajših od 6 mesecev) IBFAN ocenjuje, da si Švedska še vedno prizadeva, da se število dojenih otrok dvigne. Tj. s promocijo in podporo dojenja in matere. Prizadevajo si nuditi dobre možnosti in okolje za dojenje, da bi matere izključno dojile do 6 meseca, kot to priporoča Svetovna zdravstvena organizacija. (IBFAN 2014)

9 EMPIRIČNI DEL: Kvalitativna raziskava o družbeni problematiki ter stigmatizaciji dojenja in primerjava med Slovenijo in Švedsko

Namen empiričnega dela je bil raziskati, na kakšne načine je dojenje družbeno skonstruirano; ali so ženske, ki ne dojijo, zaradi tega stigmatizirane. Diplomsko delo se osredini na to, kako dojenje v javnosti sprejemajo na Švedskem in v Sloveniji in v kolikšni meri so dojenju v teh dveh državah naklonjeni zdravstveni delavci.

Raziskovalna metoda naj bi bila prvotno fokusne skupine, ki se je izkazala za precej težko. Fokusne skupine nadomesti raziskovalna metoda polstrukturiranega intervjuja. Vključen je tudi sociodemografski vprašalnik, ki so ga rešile vse intervjuvanke. Z vprašalnikom se pridobijo tudi podatki, ki so potrebni za vpis vzorca in analizo. Vprašanja za intervjuje se delijo na štiri sklope. Prvi sklop zajema splošna vprašanja o osebni izkušnji in pričakovanjih dojenja; drugi sklop se osredotoči na povezavo dojenja oziroma nedojenja in stigme. Tretji sklop pokriva zdravstveni sistem in njegovo funkcijo pri dojenju, medtem ko se vprašanja četrtega nanašajo na okolico in družbeno okolje matere. Vzorec raziskave vključuje 11 različnih žensk, mater, ki imajo majhne otroke in so svojega otroka oziroma svoje otroke dojile vsaj za kratek čas. Šest intervjuvank je prebivalk Slovenije in pet Švedske. Intervjuvanke sem pridobila iz lastne socialne mreže. Z intervjuvankami iz Švedske smo se sestale doma ali v kavarni. Intervjuji s slovenskimi materami so zaradi geografske razdalje opravljeni po Skypu. Intervjuji z ženskami iz Slovenije so potekali v slovenskem jeziku, medtem ko so intervjuji na Švedskem potekali v angleščini. Pri tem ni bilo posebnih težav, saj vse intervjuvanke na Švedskem tekoče govorijo angleško. Vsi odgovori so tudi zvočno posneti. Intervjuvankam je bila zagotovljena anonimnost, zato so njihova imena v pričujočem delu izmišljena.

Opravljen je tudi transkripcija intervjujev. Slednje je, kot pravi Mesec (1998, 52), izhodišče za analizo. Angleški intervjuji so prevedeni in zapisani tudi v slovenski jezik, pri čemer je pomen odgovorov ostal enak. Mesec (1998, 52) tudi poudarja, da je intervjuje treba ohraniti v čim bolj izvorni obliki. Pri slovenskih intervjujih sem prav tako poskušala ohraniti pristnost: pri zapisu je ohranjen sleng ali narečje, ki so ga intervjuvanke uporabljale.

Način analize, uporabljen v empiričnem delu, je kodiranje, saj teorije ne moremo narediti iz surovih podatkov (Mesec 1998, 53). Kodiranje je postopek, s katerim se kategorizira enote kvalitativnega gradiva. Pridobljeno gradivo je treba najprej urediti, opraviti transkripcijo teksta ter izbrati dele, ki so pozneje uporabljeni in analizirani. Deli besedila so povzeti in združeni v manjše množice ali teme. Iščejo se vzorci, ki se pojavljajo pri eni osebi, predvsem pa vzorci, ki se pojavljajo pri različnih osebah, udeleženi v raziskavi. (Mesec 1998, 53)

9.1 SOCIODEMOGRAFSKI PODATKI

Vprašalnik, ki je sestavljen v dveh jezikih, so intervjuvanke izpolnile pred intervjujem ali po njem. Vprašalnik zajema vprašanja o starosti, kraju in državi bivanja, številu otrok in njihovi starosti ter kje so bili rojeni. Prav tako pa so intervjuvanke odgovorile, kakšna sta njihova izobrazba in delovni status.

Tabela 9.1: Sociodemografski podatki vprašanih v Sloveniji

	Leto rojstva	Država bivanja	Kraj bivanja	Število otrok	Starost otrok	Kraj rojstva otrok	Izobrazba	Delovni status
Tina	1987	Slovenija	večje mesto	1	1,5 leta	Izola	končana višja ali visoka	zaposlena za skrajšani delovni čas
Nadja	1986	Slovenija	večje mesto	1	1,5 leta	Ljubljana	končana srednja šola	brezposelna
Sanja	1984	Slovenija	manjše mesto	2	1,5 leta in 7 mesecev	Izola	končana srednja šola	zaposlena za polni delovni čas
Eva	1983	Slovenija	večje mesto	1	1,5 let	Maribor	končana višja ali visoka	zaposlena za skrajšani delovni čas
Vita	1989	Slovenija	manjše mesto	1	2,5 leta	Kranj	končana srednja šola	študentka
Nina	1981	Slovenija	primestno okolje	2	2 in 5 let	Maribor, doma	končana višja ali visoka	zaposlena za skrajšani delovni čas

Tabela 9.2: Sociodemografski podatki vprašanih na Švedskem

	Leto rojstva	Država bivanja	Kraj bivanja	Število otrok	Starost otrok	Kraj rojstva otrok	Izobrazba	Delovni status
Frida	1989	Švedska	manjše mesto	2	2 leti in 4 mesece	Helsingborg, Umeå	končana srednja šola	brezposelna

Cia	1988	Švedska	manjše mesto	1	8 mesecev	Umeå	končana srednja šola	študentka
Sofie	1971	Švedska	manjše mesto	1	3 leta	Umeå	končana višja ali visoka	zaposlena za polni delovni čas
Anna	1977	Švedska	manjše mesto	2	3 leta in 7 mesecev	Umeå	končana srednja šola	zaposlena za skrajšani delovni čas
Siri	1984	Švedska	primestno okolje	2	4 leta in 6 let	Umeå	končana višja ali visoka	zaposlena za polni delovni čas

Povprečna starost vprašanih mater je 32,5 leta. Najmlajši dve materi sta stari 27 let, najstarejša pa 45. Vse imajo enega ali dva otroka: šest jih je odgovorilo, da imajo enega otroka, pet pa, da imajo dva. Povprečna starost otrok je 2,2 leta: najmlajši je star 4 mesece in najstarejši šest let. Pet od vprašanih ima končano višjo ali visoko izobrazbo, preostale pa imajo končano srednjo šolo. Tri matere so zaposlene za polni delovni čas in štiri za skrajšani delovni čas, medtem ko sta dve študentki in dve brezposelni. Matere iz Slovenije prihajajo iz različnih regij in mest, hkrati so matere iz Švedske vse iz iste regije, tj. Västerbotten, ki leži na severu Švedske.

9.2 PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA PODATKOV

Vprašanja so za lažjo interpretacijo in boljšo preglednost že predhodno razdeljena v štiri sklope. Prvi sklop zajema izkušnjo o dojenju na splošno, o osebni zgodbi dojenja; drugi sklop o dojenju in stigmati; tretji sklop o zdravstvenem sistemu; četrti sklop o dojenju in okolici.

9.2.1 SPLOŠNO O OSEBNI ZGODBI GLEDE DOJENJA

V prvem sklopu vprašanj so intervjuvanke povedale na splošno, kakšna je bila njihova izkušnja z dojenjem; koliko časa so dojile; če imajo več otrok, kako je izkušnja z dojenjem prvega otroka vplivala na izkušnjo z drugim otrokom; kaj je bil razlog za

prenehanje dojenja. Vprašanje je bilo tudi, če bi dojile dalj ali manj časa, če bi to bilo mogoče.

Matere iz Slovenije so otroke, ki so jih že prenehale dojiti, v povprečju dojile 11,6 meseca. Najdaljše obdobje dojenja je bilo dve leti in dva meseca, najkrajše obdobje pa le en mesec. Tri intervjuvanke svoje otroke še vedno dojijo. Na Švedskem je povprečno obdobje dojenja trajalo 8,3 meseca. Mater, ki je dojila najdlje, je dojila eno leto in dva meseca. Najkrajše časovno obdobje dojenja je bilo enako kot med vprašanimi v Sloveniji, en mesec. Tri matere so svojo izkušnjo z dojenjem opredelile kot neuspešno. Sedem jih je bilo uspešnih; ena pa je bila pri prvem otroku neuspešna, drugega pa še vedno doji, tokrat uspešno.

Razlogi za prenehanje dojenja so bili različni. Pri materah, ki so bile uspešne, je bilo prenehanje z dojenjem večinoma spontano. Pri manj uspešnih pa so matere kot razlog za prenehanje večidel navedle pomanjkanje mleka – posledica stresa ob vzpostavljanju dojenja.

»/.../ za prenehanja zaradi tega, ker je mala tak težko jedla, borbe vsako dojenje, meni je potem zaradi tega, pa ker sem se živcirala, zato začel zmanjkovat mleka in v začaran krog sva pol padle. Bi pa, če bi lahko do kakega enega leta.« (Eva, Slovenija, 33 let)

Dve od mater, ki so uspešno dojili, sta povedali, da bi dojili kak mesec manj, če bi bilo to mogoče. Kar nekaj od bolj uspešnih si je vseeno želelo dojiti še dlje, a so se otroci sami odstavili.

*»Podalšala ne, mogoče bi mal skrajšala, zarad tega, ker sej pravm, je pač ubistvu blo samo crklanje, ker ni konkreto nč mela od tega.«
(Nadja, Slovenija, 30let)*

Vse, ki imajo več kot enega otroka, so povedale, da jim je izkušnja s prvim otrokom vlila več samozavesti in zaupanja vase pri dojenju. Anna (Švedska, 39 let) je povedala, da je bila kljub neuspešnemu dojenju pri prvem otroku, ki je trajalo le mesec dni, bolj sproščena. Zato meni, da je dojenje v drugo steklo lažje. Podobnega mnenja pa je tudi Frida (Švedska, 27 let).

»Mislim, da sem bila bolj pripravljena na bolečino, ker je bilo tako boleče s prvim. Ampak mislim, da ker sem bila tako pripravljena, da bo težko, je bilo potem enostavneje.« (Frida, Švedska, 27 let)

9.2.2 DOJENJE IN STIGMA

Drugi sklop vprašanj se je nanašal na povezavo med stigmo in dojenjem. Kakšen je odnos družbe do žensk, ki ne dojijo; kako so se počutile, če so z dojenjem zaključile, preden so nameravale; ter kako se je na to odzvala okolica. Zanimalo me je, kakšne so zgornje meje dojenja, kaj menijo intervjuvanke ter kakšne imajo informacije o tem, kaj pravi stroka.

Večina intervjuvank je mnenja, da stigma oziroma obtoževanje mater, ki ne dojijo, dejansko obstaja. To se kaže že s tem, da so vse prejemale vprašanja iz okolice, če dojijo ali ne, zakaj in kako. Kdo je najbolj kritičen do žensk, ki ne dojijo, je težko reči. Prejeti odgovori so bili zelo različni. Dve vprašani sta mnenja, da so najbolj kritični starejši ljudje, Eva (Slovenija, 33) pa je bila presenečena zlasti nad odzivi moških.

»Pfu, to se pa mi zdi, da dejansko slabšaln pri nas, k res hitro so začel sprašvat: »A še dojite, joj zakaj pa ne, zakaj pa ne?« In pol, zanimivo je blo, da sploh moški, recimo, oni so dajal nasvete, recimo, kak je prav dojenje in kaj je treba naredit. Pa večinoma so moški to spraševali, to me je najbolj začudlo vedno. Ženske večinoma, ker vejo, da ni tak enostavno dojenje, pač »/.../ aja, ok, ne dojite več, tudi prou.« (Eva, Slovenija, 33)

Ena od tistih, ki menijo, da pritiska na nedoječe matere ni, je Nina, ki je ustanoviteljica facebookove strani za pomoč pri dojenju z imenom Dojiva.se.

»Mislim, da ni pritiska nanje. Tisto, kar je z moje strani zelo moteče, je, da imam občutek, da je veliko preveč »namišljenih« izgovorov, da so ženske, mame, nehale dojit zaradi premalo mleka, premalo kakovostnega ali pa vodenega ... ali pa izgovor, da ga niso imele. Em, dejansko je res zelo malo žensk, ki ne morejo dojit, in ta procent je tako majhen, da nikakor ne morem

verjet, da bi pa v Sloveniji, naši zeleni deželici, poskočil na tako veliko številko, da že praktično vsaka tretja pri dveh mesecih ... ko se mimogrede dogaja poskok v rasti ... že začela dodajati. Spoštujem vsako mamo, ki se odloči, da ne bo dojila, to je njena ... njuna pot, želim pa, da je iskrena, saj s tem daje vzgled in vzor ... in zaupanje ostalim mamam, da zmorejo.» (Nina, Slovenija, 35 let)

Šest mater je odgovorilo, da so dojenje zaključile, preden so nameravale. Dve sta sicer dojili uspešno, a sta si želeli dojiti še dlje. Vendar je v enem primeru otrok odnehal sam, v drugem primeru pa ni bilo več takega zanimanja. Drugi razlog pa je bila tudi nosečnost, ki je naredilo dojenje neprijetno. Obe sta povedali, da je okolica normalno sprejela to odločitev, saj sta bila oba otroka že starejša od enega leta.

»Bila sem žalostna, ker sem imela v planu dojeti še eno leto ... Dolgo sem rabila, da sem to prebolela. Ampak ostali pa, mislim, da niso niti razmišljali o tem, itak je bil star že eno leto, tako da je blo nekako normalno.« (Frida, Švedska, 27 let)

Preostale štiri, ki svoje izkušnje z dojenjem niso opredelile kot uspešne, so se ob prenehanju dojenja počutile boljše. Nekoliko so bile razočarane, ker ni šlo po načrtih, vendar so pretehtale, da je tako boljše za vse, in se s tem kmalu sprijaznile. Tri od vprašanih so bile deležne nekaj očitkov zaradi prenehanja dojenja.

»Mislim, da je bila samo moja mama nekoliko nesrečna, češ: »Joj, dojeti pa res moraš.« Ampak ostali pa so bili kar v podporo.« (Anna, Švedska, 39 let)

»/.../ imela sva veliko problemov z dojenjem, tako da ko sva končala, sem se počutila dobro, življenje je postalo lažje, ampak ljudje okoli naju so bili pa: »Ja, morala bi probati dojeti dlje.« in »Če bi dojila več, bi mogoče delovalo.« Imela sem občutek, da so ljudje mislili, da sem se kar vdala.« (Cia, Švedska, 28 let)

»Jaz sem mela ful slabo vest zaradi tega, ampak pol sm pač dala na tehnico glih to, kak sva se midve teple zaradi tega, kolk je blo to solz iz moje strani, iz

strani male ... da je boljše tak, da smo vstrajali pol s flaško ... okolica pa ... predvsem moški so bli najbolj šokirani.« (Eva, Slovenija, 33 let)

Odgovori na vprašanje, do katerega leta je otroka sprejemljivo dojit, so bili različni skoraj glede na vsako posameznico. Zanimivo je, da so se razlikovali tudi njihovi odgovori o omejitvah oziroma priporočilih stroke o dojenju. Ena od intervjuvanih mater je medicinska sestra. Specializirana je za otroke in pravi:

»Mislim, da obstajajo študije, ki svetujejo dojenje do nekje enega leta, ampak če gledam te ženske, ki jih imam jaz, dojijo večinoma tam nekje 6–8 mesecev. Potem pa otroci začnejo jesti gosto hrano, tako da je podojev vse manj. Nekateri pa nadaljujejo tudi do enega leta in dlje ... druge potem pa dojijo le en teden, ali pa en mesec ... nekaj mesecev ... Jih pa spodbujam, da dojijo, ja.« (Sofie, Švedska, 45 let)

Polovico odgovorov, do kdaj je dojenje sprejemljivo, je bilo, da do okoli enega leta. Stroka naj bi svetovala izključno dojenje do šestega meseca in zatem v kombinaciji s hrano do drugega leta. Druga polovica vprašanih meni, da je sprejemljivo dojit nekje do dopolnjenega drugega leta.

»Mislim, da bi bilo svetovano do 2-ega leta s strani stroke, da je dojen, nisem pa sigurna ... men je čisto vsen, do kdaj otroci so dojeni, ampak jst, če bi pač lahko dojila, al pa, da bi po svoji volji, da bi nehala, bi tam pr enmu letu, se mi zdi, k gre otrok v vrtec, da jst tko primern čs.« (Vita, Slovenija, 27 let)

»Ja, jst bi rekla, da je men osebno, zame je to eno leto, se mi zdi tko, k gledam zdej, recimo mojo hčero, se mi zdi, da je bla pr enem letu že tko velka, da tud men ni blo več tko prijetno, sm pa tud vedno mnenja, da k enkrat začne sama okrog hodt, da k sama enkrat do joške pride, ni več, haha, je že čas. da se neha, haha, tko da zame je še zmer ta meja eno leto, men je sprejemljivo do drugga leta, kar je več, že tko mi je že tko za vidt, mi ni lepo. Stroka pa, mislim, da tud tm, kokr sm brala, tm dve leti, da govori. Mislim pa, do enga leta, mislim, da je tist res, zaradi tega, ker se pač v tistem prvem letu, tist za imunost

pa to ne, da pomaga. Da dve leti je pa tud tko, kas se tiče čustvene navezanosti in podobno, da je dve leti.» (Nadja, Slovenija, 30 let)

»Mislim, da mnenje družbe je nekako, dokler otrok ne začne govorit ... če lahko rečejo »mama, hočem se dojit« .. mislim, da potem ljudje začnejo malo: »Oh, predolgo doji.« ... zdravstveni delavci pa ... hmm, ne vem, vsaj 6 mesecev ... ne vem, če imajo zgornjo mejo, da potem več ni ok.« (Siri, Švedska, 32 let)

Vse pa se strinjajo, da mora biti dojenje pozitivno za oba. Ko to preneha biti, je čas, da se z dojenjem zaključi. Kot pravi Nina (Slovenija, 35), sta bistveni harmonija med mamo in otrokom ter želja oziroma zdrava potreba po tem: *»././ .dokler mami in otroku ustreza, je vedno vse okej, dokler ne gre za izkoriščevalski ali privilegiran odnos ali pa željo le iz ene strani, potem je v redu. Vsekakor jaz pri štirih letih ne bi dojila več. Zame je pomembno, da otrok dojke, po določeni starosti, ne jemlje več kot tolažbo, ampak za to najde mamin objem.«*

9.2.3 ZDRAVSTVENI SISTEM

Diplomsko delo se v tem sklopu vprašanj osredini na to, koliko informacij, znanja in pomoči so intervjuvanke dobile v okviru zdravstvenih institucij in delavcev; v kolikšni meri so jim ti nasveti pomagali; kje so še iskale dodatno pomoč in informacije o dojenju; ali ima količina informacij kakšno povezavo z uspešnostjo pri dojenju.

Tudi tukaj so bili odgovori bolj različni od pričakovanj. Več kot polovica mater (štiri iz Slovenije in dve iz Švedske) je trdila, da v sklopu zdravstvene ustanove ni bilo nikakršnega izobraževanja o dojenju oziroma je bilo dojenje omenjeno samo bežno in zato neuporabno. Glede dojenja prav tako niso dobile ustrezne pomoči in podpore zdravstvenih delavcev. Ena od njih je povedala, da je dobila pomoč, potem ko je za njo prosila oziroma zahtevala, vendar to ni rešilo vseh težav.

»Zahtevala sem pomoč, ne dobila ... v porodnišnici sem jih prosila, če lahko pridejo pomagat in pogledat, kako mi gre, če delam prav, ker sem imela

grozne bolečine ... bolelo je in grozno je bilo, hehe ... potem je bila ena oseba, ki mi je pomagala, prišla pogledat, kako mi gre in me podpirat ... ampak najbolj je bila v podporo moja mama.» (Siri, Švedska, 32)

Ena mati iz Slovenije in ena iz Švedske sta povedali, da so njuna dojenčka brez njune vednosti v porodnišnici nahranili z adaptiranim mlekom. To ni bila njuna želja in menita, da je bil to eden od vzrokov za težave pri dojenju. Frida (27 let) iz Švedske je obiskala tečaj za dojenje v nosečnosti, a so jo po porodu zdravniki zaradi nekaj težav želeli prepričati k nedojenju. Teh nasvetov ni upoštevala in nadaljevala je z dojenjem. Slednje se je izkazalo za pravilno potezo, saj je svojega otroka uspešno dojila več kot eno leto.

Tina (Slovenija, 29 let) ni dobila informacij, niti jih ni iskala. Dojenje je steklo in meni, da ona kot mati najbolje ve, kaj je dobro za njenega otroka ter da jo mnenje stroke včasih jezi. Ne velja namreč vedno po učbeniku določati, kaj je dobro za posameznega otroka. Z njo se je strinjala še ena intervjuvanka iz Slovenije. Prav tako meni, da je zlasti potrebno zaupanje vase in da prevelika količina informacij lahko vpliva na dojenje le v negativnem smislu.

Anna (Švedska, 39 let) in Sofie (Švedska, 45 let) sta povedali, da sta v porodnišnici na Švedskem dobili nasvete. Vendar so bili nasveti od vsakega zdravnika oziroma medicinske sestre tako različni, da so ju le zmedli, namesto da bi jima pomagali.

Edina, ki je pomoč in podporo zdravstvenih delavcev zelo pohvalila, je bila Nadja (30 let) iz Slovenije. Doda, da je bilo v materinski šoli predavanje o dojenju bolj omejeno.

Večina jih je dodatne informacije iskala tudi drugje, ne zgolj v zdravstvenih ustanovah. Tj. največ na spletu, raznih forumih, facebookovih skupinah in pri prijateljih. Najbolj so jim bili v pomoč nasveti mater z izkušnjami, ki so že na lastni koži izkusile določene težave, pogosto pojavljajoče se pri dojenju. Nina (35 let) iz Slovenije je bila edina, ki je pomoč, poleg spleta, poiskala tudi pri svetovalki za dojenje. Dve materi iz Švedske sta kot dober vir informacij in nasvetov navedli spletno stran za pomoč pri dojenju, ki se imenuje Amningsjälpen.⁴

---

⁴ Amningshjälpen v slovenskem jeziku pomeni pomoč pri dojenju. Je ena najpopularnejših švedskih spletnih strani, ki pomagajo doječim materam. Na spletni strani lahko najdemo različne splošne nasvete, kontakte laktacijskih svetovalk, bloge in podatke o delavnicah in predavanjih o dojenju na Švedskem. Spletna stran je dostopna na: <http://www.amningshjalpen.se>.

Glede povezave med količino informacij in uspešnostjo dojenja je pet mater odgovorilo, da je dojenje zagotovo uspešnejše, če se pred tem ustrezno informiraš in izobraziš. Čeprav se dojenje zdi naraven proces in nekaj samoumevnega, enostavnega, ni vedno tako. Zato je treba zbrati čim več podatkov, pozitivnih in negativnih, da si pripravljena na dojenje in težave, ki lahko ob tem nastanejo. Če pa težav ni in dojenje lepo steče, toliko bolje, je povedala Vita (Slovenija, 27 let).

»/.../ ubistvu moj mnene je biu, da je dojenje itak neki najbl naravnega in da ni se treba s temu obremenjevt, da steče, ker je to pač naravni proces, pa ubistvu ni tko, in k prideš do tega, te pol vse skupi res šokira, ker ne veš nič in ni tko enostavn, kokr si ti to predstavljaš.« (Vita, Slovenija, 27 let)

Dve materi iz Slovenije, ki sta uspešno dojili, in ena iz Švedske, ki je imela pri dojenju s prvim otrokom veliko težav, se strinjajo, da ima količina informacij vpliv na dojenje. Vendar v negativnem smislu.

»Količina informacij ima kvečjemu vpliv na neuspešno dojenje, ker ogromn informacij prihaja še ... so stare ... leta in leta nazaj, k se pač ne soupadajo z časom in stilom dojenja današnjih mamic, tko da jst še zmeri mislm, vsaj po svojih izkušnjah ... da mn k se informiraš, mn k iščeš nasvete in nevem kaj, bolš je, zarad tega, ker lahko v petih minutah dobiš tolk nasvetov in se vse križa med sabo, pol se pa mamica sekira in iz tega ne pride nč dobrga.« (Tina, Slovenija, 29 let)

Dve materi, po ena iz vsake države, pa sta imeli na to vprašanje drugačne odgovore. Nadja (Slovenija, 30 let) meni, da je bolj kot količina informacij pomembna kvaliteta. Da so informacije sicer potrebne, če se pojavijo težave, a sta za uspešnost tehtna tudi psihična pripravljenost in instinkt, ki ga ima vsaka mama. Sofie (Švedska, 45 let) meni, da je najpomembnejši faktor za uspešnost pri dojenju podpora zdravstvenega sistema, še bolj pa dobra podpora partnerja.

9.2.4 OKOLICA IN DOJENJE

V zadnjem sklopu so vprašanja o dojenju in okolici. Tj. kakšen je odnos njihove okolice do dojenja na splošno in kakšno je njihovo mnenje in izkušnje z dojenjem v javnosti; ali so mogoče glede tega imele opaznejše negativne ali pozitivne izkušnje; če se je njihov pogled na telo oziroma prsi spremenil, ko so postale matere; kakšen je odnos njihovih partnerjev; ali so glede dojenja kdaj dobile kakšen nenavaden nasvet in od koga.

Vse vprašane podpirajo dojenje v javnosti in so mnenja, da matere glede tega ne bi smele biti omejene. Večina jih je dojenje v javnosti tudi praktično izkusila. Nekatere so povedale, da so pri tem imele postavljene določene osebne meje, kje in kako so dojile.

»/.../ ne vem, kaj naj rečem ... dojenčki morajo jesti ves čas, tako da pač moraš ... zame je bilo v redu, jaz sem dojila v kavarni ali pa avtobusni postaji ... nikoli pa nisem dojila v restavraciji za mizo ... v kavarni ja, pa sem se pokrila, ampak mislim, to je bila moja osebna omejitev ... nikoli se nisem počutila, da bi kdo strmел vame ali kaj takega ... bolj je bilo, da je bilo meni nelagodno dojeti v restavraciji ...« (Siri, Švedska, 32 let)

»Mislim, da ljudje hočejo vrjeti, da je ok ... jaz nisem imela negativnih izkušenj, niti pozitivnih ... mislim, da ljudje o tem ne razmišljajo preveč ... vem, da nekateri mislijo, da to ni ok, ampak mislim, da moraš, če ne mama mora ostati doma ves čas, kar ni dobro ...« (Cia, Švedska, 28 let)

Negativnih izkušenj ni na lastni koži občutila nobena. Veliko jih je menilo, da obstajajo ljudje, ki dojenju v javnosti niso naklonjeni. Frida (27 let) iz Švedske je tudi sama dojila v javnosti in negativne izkušnje s tem ni imela. Meni pa, da je imela »srečo«. Kar nekaj njenih znank in prijateljic je namreč doživelo neprijetno izkušnjo. Tudi Sanja (32 let) iz Slovenije ima podobno izkušnjo. Sama negativne izkušnje ni doživela, a je slišala za primere, ko so bile mame naprošene, naj se pokrijejo ali odmaknejo drugam. Poleg njiju je tudi nekaj drugih žensk tako iz Slovenije kot iz

Švedske mnenja, da je dojenje v javnosti problem in da je družba glede tega nekoliko omejena.

Na vprašanje o tem, kako je v njihovem okolju z odnosom do dojenja, so vse matere odgovorile, da pozitivno – njihova družina in okolica podpira dojenje.

Pri vprašanju o odnosu do telesa oziroma prsi, zatem ko so postale matere, so bili različni tako njihovi lastni odgovori kakor odgovori njihovih partnerjev. Dve sta odgovorili, da se ni spremenilo nič – ne z njune strani in ne s strani njunih partnerjev. Tretja je povedala, da je bilo spremembo čutiti morda na začetku, ko se je dojenje vzpostavljalo in je bilo za njo zelo naporno, potem pa je bilo kmalu spet vse po starem.

Frida (Švedska, 27 let) se je počutila kot naprava za hranjenje. Meni da njene prsi niso več tako osebne. Tudi partnerjev odnos se je nekoliko spremenil, in sicer v smislu, da prsi seksualno med dojenjem ne uporabljata. S tem sta se strinjali tudi Nadja (30 let) in Tina (29 let).

»/.../ jih nisva za kej družga uporabljala, hahah ... ampak nism se pa z mojim nič od tega še pogovarjala, ampak mislm, da ne bo težav s preklopom nazaj ... da ni to pač več, se mi zdi, da je ta meja dost jasna bla, da dojenje je blo, k je blo, zdej pa pač ni to sploh več za njo.« (Nadja, Slovenija, 30 let)

»/.../ za partnerja predvsem ... moram njega predvsem izpostavljati ... on zlo pohval dojenje, všeč mu je to, se mu zdi to tud ena najbolj naravnih stvari, ampak, am, jih ne vidi seksualno, kokr jih je prej, a ne ... dokler se otrok doji, po moje je to tud prou, no, z moškega vidika, pač zato so, tko jih vid in tko jih sprejme.« (Tina, Slovenija, 29 let)

Odnosi partnerjev dveh intervjuvank so se zatem, ko sta postali materi, izboljšali. Njuna partnerja sta nad njunim telesom in zmožnostmi telesa očarana, materi pa se zato počutita še bolj spoštovani.

»Ja, absolutno se je spremenil, počutiš se bolj kot oseba z namenom, ne kot stvar ... in pogled mojega partnerja se je tudi spremenil na bolje.« (Anna, Švedska, 39 let)

Posebej nenavadnih nasvetov večina mater ni dobila. Tri matere iz Švedske so za nenavadne nasvete navedle »slabe« nasvete, ki so jih dobile od zdravstvenih delavcev. Najbolj zabavnega in nenavadnega nasveta je bila deležna mati iz Slovenije, in sicer od svoje mame.

*»/.../ lahko pa izpostavljam mojo mami, ki je med drugim tudi velika šaljivka ... am, za moje pojme ... da če se bo dojila leže, se bo redila, če se bo dojila sede, bo ostala vitka, če se bo dojila v stoje, tko da jst stojim in jo guncam, pa magari držim v ležečem položaju, da bo pa strašno glasbeno nadarjena.«
(Tina, Slovenija, 29 let)*

10 DISKUSIJA

Kot že omenjeno, je dojenje poleg tega, da je biološki proces, tudi ekonomsko, družbeno in kulturno pogojen proces, katerega trendi v različnih časovnih obdobjih in različnih družbah precej variirajo. Za sesalce je značilen biološki proces, da se po rojstvu prehranjujejo z materinim mlekom, ki nastaja v mlečnih žlezah (Wikipedija 2016). Ljudje se tudi na tem področju močno razlikujemo od živalskih vrst. Dojenje je mnogo več kot naraven in biološki proces ter vse prej kot le enostaven način hranjenja. Ljudje smo razvili korporacije, društva, zakone, pravila in kopico različnih družbeno-kulturnih norm, ki se nanašajo na dojenje. Biološka je le fizična sposobnost ženske, da lahko doji. Preostalo je pri dojenju povezano z družbo, ekonomijo, s časovnim obdobjem in kulturo.

Namen diplomskega dela je tudi poudariti, da je dojenje individualna izkušnja posameznice. Zato je to treba upoštevati, kadar omenjeno tematiko raziskujemo. Prav tako se slednje mora upoštevati, ko se ženskam v tej smeri svetuje. Otroci in ženske so individualna bitja s svojimi predispozicijami, sposobnostmi, pričakovanji in željami. Tako treba prilagoditi tudi pomen uspešnosti dojenja. V pričujočem delu je zaradi tega kot merilo uspešnosti uporabljena subjektivna ocena posameznice – na celotno izkušnjo z dojenjem.

Vsaka družba ima določene nenapisane kriterije in norme, po katerih se moramo ravnati, da smo oziroma se počutimo v družbo sprejeti. Tako je tudi pri dojenju. Okolica vsake posameznice ima namreč tako strokovna kot laična pravila, katerih se posameznica mora držati, da ni stigmatizirana. Družbe in okolja se razlikujejo; ponekod je pritisk večji, drugje manjši, vedno pa na nek način obstaja. Dojenje postane delikatna tema, ko govorimo o dojenju v javnosti, nedojenju ali pa predolgem dojenju otroka.

Na podlagi odgovorov, ki so pridobljeni z intervjuji, lahko rečem, da diskriminacija v večji ali manjši meri obstaja. Že vprašanja, denimo »Ali boš dojila?« ali »Dojiti pa, ja, moraš, to je dobro za otroka.«, ki jih okolica zastavlja materi še pred rojstvom otroka, kažejo na to, da se od ženske pričakuje, da bo dojila. Tako se posledično že ustvarja pritisk na posameznico. Hkrati najdemo mnogo strokovnih in nestrokovnih člankov ter raziskav, ki pravijo, da je materino mleko za otroka najboljše; je vse, kar potrebuje. Slednje pritisk na ženske še dodatno poveča. Giles (2003) zapiše: »Sprejeti rek »Breast in Best« pa vendarle ni vedno enostavno, kot odpenjanje bluže.« Zato veliko žensk z dojenjem preneha zaradi raznih težav in bolečin, ki se pri tem lahko pojavijo.

Razumljivo je, da se ženske ob morebitnem neuspehu pri dojenju velikokrat počutijo nesposobne in žalostne. Kljub temu pa so intervjuvanke, ki niso bile uspešne, kmalu ugotovile, da je njihova nova alternativa, torej hranjenje z adaptiranim mlekom, ustrežnejša za njihovo družino. Čutile so olajšanje, ko so z dojenjem popolnoma prenehale. Ogromno žensk po svetu se odloči, da ne bodo dojile, kar pa še ne pomeni, da je ta odločitev zanje lahka. Zavedati se moramo vseh fizičnih, praktičnih in psihičnih pritiskov na njih. (Giles 2003) Stigma se pojavlja tako pri ženskah, ki zaradi kakršnega koli razloga ne dojijo, kakor pri tistih, ki dojijo predolgo. Skoraj vse intervjuvanke, čeprav podpirajo dojenje, menijo, da ima dojenje tudi zgornjo mejo. Dojenje je nekaj čudovitega na pogled, ko se doji dojenček, ne pa več, ko se doji triletni otrok. Tega ne moremo posplošiti na celotno svetovno populacijo, saj so smernice zelo različne, nekje točno določene, drugje manj.

Statistični podatki že izvedenih raziskav, ki so sicer precej omejeni, kažejo, da kakih izrazitih razlik med državama ni. Dojenje je v porodnišnici vzpostavilo 99,4 % Slovenk (Fajdiga Turk 2013). Podatki za Švedsko so, da je z dojenjem vsaj poizkusilo

98 % žensk (IBFAN). V šestem mesecu je bilo v Sloveniji 61,5 % otrok, ki so bili še vedno delno dojeni, a od tega le 0,6 % polno dojenih (Fajdiga Turk 2013). Na Švedskem je bilo do petega meseca izključno dojenih kar 14,5 % dojenčkov, do šestega meseca pa je bilo 35,8 % otrok, ki so materino mleko uživali vsaj delno (IBFAN). Menim, da je merjenje izključnega dojenja v obdobju 5–6 mesecev otrokove starosti manj relevantno. V teh mesecih se prične z gosto prehrano, kar pomeni, da se otrok ne doji več izključno, ampak samo še delno. To pa je nekoliko odvisno od smernic in pravil glede uvajanja goste prehrane za dojenčka, ki se razlikujejo med državami in posamezniki. Kot omenjeno, so statistični podatki nekoliko omejeni, zato bi bilo v prihodnje koristno problematiko dojenja raziskati podrobneje. Primerjava števil z intervjuvankami z raziskave v pričujočem delu je morda nekoliko irelevantna. Vzorec je precej majhen, hkrati pa so bile intervjuvanke izbrane na podlagi tega, da so z dojenjem vsaj poizkusile. Povprečna doba delnega dojenja v tem vzorcu žensk iz Slovenije je bila 11,6 meseca, iz Švedske pa 8,3 meseca.

Čeprav je bilo pričakovati, da se bodo rezultati med državama bolj razlikovali, je iz odgovorov, pridobljenih od intervjuvank, razvidno, da temu ni tako. Občutki in izkušnje intervjuvank so bili različni. Za nekatere je bilo dojenje fizično prijetno in sproščujoče ter pri tem niso imele težav, pri drugih pa ravno obratno. Okolica vseh intervjuvank dojenje podpira in mu pripisuje velik pomen. Vendar je večina intervjuvank tudi povedala, da z njihove strani niso občutile pritiska, da morajo dojeti. Dojenje v javnosti je v obeh državah dovoljeno, a obstajajo nenapisana pravila – kje je primerno oziroma neprimerno dojeti. Tudi ta pravila niso enotna. Vsaka posameznica ima svoje mnenje in meje: kje, kako dojeti, ali se je treba pokriti, do katere otrokove starosti je to sprejemljivo. Vsaka posameznica ima tudi svojo predstavo o tem, kaj je dojenje v javnosti. Za nekatere je to »vedno in povesod«, druge pa kraj in čas, kje bodo svoje otroke nahranile, izbirajo bolj previdno. Odgovori intervjuvank so bili različni. Nekatere so dojile povesod, druge pa so si našle odmaknjen kraj (saj jim je bilo neprijetno ali pa so se bale, da bi naletele na neprijetno izkušnjo). Negativne izkušnje ni imela nobena, vendar jih je kar nekaj omenilo, da menijo, da imajo »srečo«. Vedo namreč za primere, da so že ženske prosili, naj zapustijo prostor, se kam odmaknejo ali pa se med dojenjem pokrijejo. V prihodnje bi

bilo zanimivo raziskati, če je dojenje v javnosti v zahodni kulturi še vedno tabu ali je vse to samo še mit.

Ker imajo prsi v zahodni kulturi tudi (ali pa za nekatere predvsem) seksualni in simbolni pomen (Young 1992), me je zanimalo, kakšen je pogled partnerjev intervjuvank na njihova telesa zatem, ko so postale matere. Vse so odgovorile, da so jih partnerji podpirali. Kar nekaj intervjuvank je mnenja, da se je partnerjev pogled na njihovo telo, ko so postale matere, izboljšal; da se v odnosu počutijo še bolj cenjene kot prej. Nekaj jih je povedalo, da je bila v času dojenja funkcija prsi zgolj vir prehrane otroka, ko pa so z dojenjem prenehale, se je vrnil tudi seksualni pomen prsi. Prakse torej precej variirajo v obeh državah. Na podlagi teh ugotovitev in ugotovitev že izvedenih statističnih raziskav, ki so uporabljene v pričujočem delu, ne morem trditi, da se državi v praksah dojenja izrazito razlikujeta.

Zdravstvene ustanove in sistemi v Sloveniji in na Švedskem si v sodelovanju z organizacijami, kot je Unicef,⁵ prizadevajo, da bi ustvarili učinkovito in prijetno okolje za nove matere. Opreмили bi jih z informacijami, ki bi jim pomagale na poti do uspešnega dojenja. Teoretično sta torej obe državi na strokovni ravni dojenju naklonjeni. Vendar se, ko pogledamo rezultate raziskave, s tem strinja le peščica intervjuvank. Le ena intervjuvanka, iz Slovenije, je pohvalila izobraževanje s strani zdravstvene ustanove, ki se ga je udeležila že pred rojstvom otroka, in pomoč, ki je bila deležna v porodnišnici. Preostale intervjuvanke, tako v Sloveniji kot na Švedskem, pa menijo, da niso dobile ustrezne pomoči in informacij. Dve od vprašanih, po ena iz vsake države, sta povedali, da so njuna otroka brez njune vednosti v porodnišnici nahranili z adaptiranim mlekom. S tem se nista strinjali in menita, da je bil to eden od vzrokov za težave pri dojenju. Svetovna zdravstvena organizacija namreč opozarja, da je uspešno dojenje treba vzpostaviti v roku ene ure po rojstvu, da je treba dojiti na željo otroka ter da se je uporabi dude in flaške treba izogniti (WHO 2015a). Iz odgovorov intervjuvank lahko razberemo, da niti na Švedskem niti v Sloveniji teh pravil zagotovo ne upoštevajo vsi, kar lahko pripelje do potencialnih težav.

---

⁵ BFHI (breastfeeding and the baby friendly hospitals initiative) je Unicefova globalna kampanja, ki izobražuje zdravstvene delavce_ke in porodnišnicam pomaga do naziva dojenju prijazna zdravstvena ustanova. (WHO 2016)

Izrazitih razlik tako v praksah dojenja kakor v zdravstvenih sistemih med državama v tej raziskavi ni opaziti. Vidnejša je bila razlika med tistimi, ki so imele z dojenjem dobro izkušnjo, in tistimi, ki so bile manj uspešne. Več kot polovica tistih, ki so imele z dojenjem pozitivno izkušnjo, meni, da je za dojenje najpomembnejše zaupanje vase in otroka, saj je to naraven proces, ki mu mnoge informacije in nasveti lahko samo škodujejo. Večina jih je trdila, da so prave informacije in pomoč dobrodošel faktor, ki pripomore k uspešnosti dojenja. Najkoristnejše informacije je večina vprašanih pridobila na spletu, od prijateljic in sorodnic, ki so z njimi delile svoje osebne izkušnje.

11 SKLEP IN ZAKLJUČEK

Cilj diplomskega dela je bil predstaviti dojenje iz družbene perspektive in ugotoviti, na kakšne načine družba preko različnih diskurzov nadzira prakse dojenja ter na kakšne načine so ženske posledično diskriminirane. Prav tako sem primerjala dve evropski državi, Slovenijo in Švedsko, glede na prakse ter medicinske in zdravstvene diskurze, doktrine o dojenju. Rezultati kvalitativne analize s polstrukturiranimi intervjuji so pokazali nekoliko nepričakovane rezultate. Posploševanje zaradi nizkega števila vprašanih ni relevantno, zato je treba upoštevati tudi literaturo in statistične podatke že izvedenih raziskav. Pomembno je upoštevati, da so posamezne izkušnje z dojenjem ne glede na lokacijo zelo raznolike, uspešne in neuspešne. V povezavi s kulturo pa se te razlike še bolj poglobijo. Diskriminacija in stigmatiziranost žensk je v obeh državah opazna, ko govorimo o nedojenju kakor tudi o predolgem dojenju. Družba od žensk namreč pričakuje, da bodo dojile, vendar le do nekega obdobja, ki je sprejemljivo za okolico. Dojenje v javnosti naj bi bilo v zahodni kulturi sprejemljivo, kar je večina vprašanih tudi v večji ali manjši meri praktično izkusila. Strah pred neodobravanjem okolice je še vedno prisoten: intervjuvanke so povedale, da vedo za negativne izkušnje.

Tako v Sloveniji in na Švedskem se stroka deli na tiste, ki dojenje podpirajo in so pripravljeni materam pri tem pomagati, ter na tiste, ki dojenju ne pripisujejo tako velikega pomena in matere raje spodbujajo k uporabi adaptiranega mleka. Vsaka mati ima pravico sama odločati o tem, s čim bo hranjen njen otrok. Zato je presenetljivo, da še vedno najdemo podatke o tem, da so bili otroci v porodnišnicah hranjeni z

adaptiranim mlekom brez vednosti matere, tj. tako v Sloveniji kakor na Švedskem. Čeprav je bilo pričakovati bolj ločene rezultate glede na državi, v katerih so bili intervjuji opravljeni, temu ni bilo tako. Opaziti je bilo, da se odgovori razlikujejo zlasti med tistimi, ki so uspešno dojile, in tistimi, ki jim dojenje ni steklo, kot so si predstavljale. V prihodnje bi bilo zanimivo pridobiti več statističnih podatkov, na podlagi katerih bi ženskam lahko nudili boljše informacije in pomoč; globlje bi razlikovali družbene poglede dojenja.

12 LITERATURA

1. Anna. 2016. Intervju z avtorico. Umeå, 25. april 2016.
2. Ben-Ari, Dana. 2014. *BrastMilk: The Movie*. New York City, New York, USA.
3. Benedik, Alenka. 2014. *(Pre)dolgo dojenje?* Dostopno prek: <http://www.rumina.si/wp-content/uploads/2014/09/Predolgo-dojenje1.pdf> (1. maj 2016).
4. Castilho, Barros Filho. 2010. Feeding infants. *Journal de Pediatria* 86 (3): 180-187.
5. Cia. 2016. Intervju z avtorico. Umeå, 19. april 2016.
6. Drglin, Zalka. 2015. *Dojenje in delo – naj deluje*. Dostopno prek: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/dojenje_in_delo_-_naj_deluje.pdf (8. april 2016).
7. Eva. 2016. Intervju z avtorico. Skype, 18. april 2016.
8. Fajdiga Turk, Vida. 2013. *Bi lahko povečali delež izključno dojenih šestmesečnikov v Sloveniji?* Dostopno prek: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/picture1_6970.pdf (1. maj 2016).
9. Frida. 2016. Intervju z avtorico. Umeå, 18. april 2016.
10. Giles, Fiona. 2003. *Fresh Milk*. New York: Simon&Schuster.
11. Greiner, Ted. 1998. History of breastfeeding. *Nursing Mothers Newsletter* 34 (6): 4–5.
12. International Baby food Action Network (IBFAN). 2014. *Report on the situation of infant and young child feeding in Sweden*. Dostopno prek: <http://tbinternet>.

ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/SWE/INT_CRC_NGO_SWE_19075_E.pdf (2. maj 2016).

13. International Baby Food Action Network (IBFAN). *History*. Dostopno prek: <http://ibfan.org/our-history> (4. avgust 2015).
14. Klvanova, Alena. 2015. *Kje je bila domovina Aleksandrink?*. Dostopno prek: <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/Klvanova.pdf> (6. april 2016).
15. Koprivec, Daša. 2013. *Dediščina Aleksandrink in spomini njihovih potomcev*. Ljubljana: Založba SRC, ZRC SAZU.
16. Kuhar, Metka. 2004. *V imenu lepote: družbena konstrukcija telesne samopodobe*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
18. Miklavčič-Brezigar, Inga. 2003. Aleksandrinke. V *Slovenski etnološki leksikon*, ur. Angelos Baš, 5. Ljubljana: Mladinska knjiga.
19. Nadja. 2016. Intervju z avtorico. Skype, 16. april 2016.
20. Nared, Katja. 2015. *Ne selife, v modi je brelfie! Splet preplavile fotografije doječih mamic*. Dostopno prek: <http://siol.net/trendi/odnosi/ne-selfie-v-modi-je-brelfie-splet-preplavile-fotografije-dojecih-mamic-159081> (17. april 2016).
21. Nina. 2016. Intervju z avtorico. Skype, 29. april 2016.
22. Palmer, Gabrielle. 2009. *The politics of breastfeeding: When breasts are bad for business*. London: Pinter & Martin Ltd.
23. Sanja. 2016. Intervju z avtorico. Skype, 16. april 2016.
24. Siri. 2016. Intervju z avtorico. Umeå, 26. april 2016.

25. Sofie. 2016. Intervju z avtorico. Umeå, 25. april 2016.
26. Stone, Joanne in Keith A. Eddleman. 2013. *The new pregnancy bible*. London: Carroll & Brown Limited.
27. Stuart Macadam, Patricia in Katherine A. Dettwyler. 1995. *Breastfeeding: Biocultural Perspectives*. New York: Aldine De Gruyter.
28. Thompson, Judithe A. 1996. A biocultural approach to Breastfeeding. *New Beginnings* 13 (6). Dostopno prek: <http://www.lli.org/nb/nbnovdec96p164.html> (5. april 2016).
29. Tina. 2016. Intervju z avtorico. Skype, 16. april 2016.
30. Vita. 2016. Intervju z avtorico. Skype, 19. april 2016.
31. Wikipedia. 2016. *Nestle boycott*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Nestl%C3%A9_boycott (20. maj 2016).
32. Wikipedija. 2016. *Sesalci*. Dostopno prek: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Sesalci> (1. junij 2016).
33. World health organization (WHO). 2015a. *Breastfeeding*. Dostopno prek: <http://www.who.int/topics/breastfeeding/en/> (4. avgust 2015).
34. World health organization (WHO). 2015b. *World health assembly*. Dostopno prek: <http://www.who.int/mediacentre/events/governance/wha/en/> (4. avgust 2015).
35. World health organization (WHO). 2016. *Baby-friendly hospital initiative (BFHI)*. Dostopno prek: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/activities/technical-support-to-member-states/infant-and-young-child-feeding/baby-friendly-hospital-initiative-bfhi> (4. Junij 2016).

36. Young, Iris Marion. 1992. Breasted Experience: The look and the Feeling. V *The Body in Medical Thought and Practice*, ur. Drew Leder, 215–230. Dordrecht: Springer.

PRILOGE

PRILOGA A: Vprašalnik v slovenščini: Sociodemografski podatki

1. Leto rojstva: _____
2. Država bivanja: _____
3. Kraj bivanja:
  - a) večje mesto
  - b) manjše mesto
  - c) primestno okolje
  - d) podeželje/vas
4. Koliko otrok imate? _____
5. Starost otrok: _____ let
6. Kje je bil rojen vaš otrok? _____
7. Izobrazba:
  - a) Nedokončana osnovna šola
  - b) Končana osnovna šola
  - c) Končana srednja šola
  - d) Končana višja ali visoka
8. Delovni status:
  - a) Zaposlena za polni delovni čas
  - b) Zaposlena za skrajšan delovni čas
  - c) Brezposelna oseba
  - d) Gospodinja
  - e) Študentka

PRILOGA B: Vprašalnik v angleščini: Sociodemografski podatki

1. Year of birth: _____
2. Country of residence: _____
3. Place of residence:
  - a) big city
  - b) smaller town
  - c) suburban
  - d) rural area
4. How many children do you have? _____
5. Age of children: _____
6. Where was your child born? _____
7. Education:
  - a) Incomplete elementary school
  - b) Elementary school
  - c) High school
  - d) College or university education
8. Work status:
  - a) Full-time employed
  - b) Part-time employed
  - c) Unemployed
  - d) Housewife
  - e) Student

PRILOGA C: Intervju s Tino

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Ok, otroka za enkrat mam enga. Am uglavnem ona je polno dojena do četrtega mesca, takrt sva začele z uvajanjem goste hrane, katero je itak super sprejela. Danes vse otroke lepo poje, ma jih šest, vključno z malcami, ampak se še vedno doji, predvsem za uspavanje. Čez dan se načeloma ne doji, z izjemo kkšnih stresnih dni, recimo obisk pr zdravniku, k jo je pač na smrt strah zdravnice al pa bolezen jasno takrt je mejčkn boga in smo spet na začetku kt pri novorojenčku.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

Stara je zdej eno leto pa pol in še traja, in upam da bo še.

- **Kaj mislite, da bo razlog za prenehanje dojenja?**

Ubistvu ja moj namen je biu že od štarta...prioriteta mi je pač potrebe otroka in dokler se bo hotla se bo, s tem da jst vsen omejujem tm nekje na dve leti. Zdej neki na silo jo odstavlala ne bom, pač bomo vidl ko bomo tm, am pač nekak plan je do dveh let, pol pa počasi nekak ukint.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Hm, zdej tko družba sploh kar se te tematike tiče se za moje pojme spet orng deli ane, težko jst zdej rečem kakšno je mnenje do nedoječih za celotno družbo ker pomoje so doječe in podpornice tega oziroma podporniki na splošno ali pa nedoječi in nepodporniki dojenja. Se mi zdi da se prevečkrat dogaja, da ena in druga stran nekak obsoja, zarad tega pač za celotno družbo

jst težko rečem. Ni pa dovolj potrpljenja in razumevanja. Vrjamem da si vsaka ženska želi dojit, ampak kakšne nemorejo, kakšne nočejo, ampak to je pač stvar vsazga posebi.

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojit ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Za moje pojme do nekje 24ga meseca je sprejemljivo, če prou sama sem bla dojena tretga leta am in mi je to čist uredu, pač treba je gledat na potrebe otroka. Jst takrt baje, je bla to pravilna odločitev za mene, kljub temu bi sama rada do družga leta.

Am mnenja stroke, spet težko opredelim. Zarad tega ker za moje pojme je stroka deljena ne. Spet se mi zdi da vsak dela po svoje. Mnenja stroke vbistvu se nism niti poglablala, ker me ni zanimal. Ker še zmeri mislm, da kot mama jst najbolj vem kaj je dobr za mojga otroka in pač moje stališče o tem. Stroke rajš sploh ne bi komentirala o tem ker me ta tema skor mal da ne jezi, kr ni fer do mam, ni fer do otrok, nemoreš pač po učbeniku določat kaj je dobr za enga otroka.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Nikakršno..v šoli za starše je blo čist mimogrede omenjeno dojenje kot samo, da bi pa kdo kej več povedou glede tega..o dobrih straneh, slabih pa nč.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Am ubistvu ne, niti jih nism iskala, niti nism prosila nikogar da bi mi karkoli objasnu, razložu. Tko da sam od sebe tud nihče ni nikjer, ne pediater, ne v porodnišnici..tko da ne.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljc, mame, sorodnic?**

Am nism iskala, zlo mal sm brala o temu, ker jst osebno sm bla že od vsedno odločena dojit, tud pač vse ženske v moji družini so dojile, in men je blo to neki naravnega, sem pač nekak šla na to, da čim manj se obremenjuješ, laži gre. Tko da ubistvu nism neki literature iskala, brala, karkol. Sm pa par dobrih nasvetov ubistvu ujela na fb strani dojiva.se, to je pa tud vse. Kar se tiče družine in podprore..podpiral so me itak vsi, mami itak..

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Količina informacij ima kvečjemu vpliv na neuspešno dojenje, ker ogromn informacij prihaja še..so stare.. leta in leta nazaj, k se pač ne soupadajo z časom in stilom dojenja današnjih mamic tko da , jst še zmeri mislm, vsaj po svojih izkušnjah.. da mn k se informiraš, mn k iščeš nasvete in nevemkaj, bolj je, zarad tega ker lahko v petih minutah dobiš tolk nasvetov in se vse križa med sabo, pol se pa mamica sekira in iz tega ne pride nč dobrega.

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Am jst sm dojila povsod, kadar je hotla, sploh ko je bla čist mičkena..res povsod- najavnih mestih, v trgovinah, dobr ne glih med policami, pač v trgovinskih centrih, restavracijah, na plaži. amm.pač dokler je otroček mičken se mi zdi da pač je to..more bit na prvem mestu, ker ni samo hrana je bližina, al je otroka strah kokrkol. Moja izkušna je bla zmer pozitivna, nism mela nikol nobene slabe izkušne, noben me ni postran pogledu. Mladi večinoma se clo obračajo stran, starejši, pa kkšn zna pogledat, ampak pokimat, se nasmejat, pohvalt, tko da super, sam še spodbuda..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Ja sprejemajo, pač nimam nič slabga za reči.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Ha ha ja... jst pač kokr sm že prej rekla, v moji družini se je vedno dojilo, velikokrat sm bila prisotna ob dojenju družinskih članic in tko naprej, od vedno sm vedla zakaj prsi so, kaj je njihova naloga am vseč mi je to, ampak se spremeni, defintivno se spremeni, za partnerja predvsem..moram njega predvsem izpostavt..on zlo pohval dojenje, vseč mu je to, se mu zdi to tud ena najbolj naravnih stvari ampak am jih ne vidi seksualno kokr jih je prej ane... dokler se otrok doji pomoje je to tud prou no iz moškega vidika, pač zato so, tko jih vid in tko jih sprejme.

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Najbol nenavaden nasvet, ubistvu, nasvetov ne maram, niti ubistvu k mi je kdo hotu kakšn nasvet dat, pa naj bo dobro namern ali slabo namern je šlo čez en ušez not, čez družga vn. Lahko pa izpostavm mojo mami ki je med drugim tud velka šaljivka..am za moje pojme..da če se bo dojila leže se bo redila, če se bo dojila sede bo ostala vitka, če se bo dojila v stoje, tko da jst stojim in jo guncam pa magari držim v ležečem položaju da bo pa strašno glasbeno nadarjena..to se mi zdi eden izmed najbolj neumnih haha..

PRILOGA Č: Intervju z Nadjo

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Ja hčerka je stara 18 mesecev, je bila izključno dojena, nikoli nisem dodajala adaptirane mleka. Dojena je bila čez dan, oziroma tako polno dojena 6 mesecev, oziroma po 5h mesecih sva začele uvajati gosto hrano, ampak pol je bila pa dojena ubistvu do 11ga mesca še čez dan in sva postopoma ukinjali. Pol pa od 11ga mesca do zdaj 17. mesecev je bila pa samo ponoči še. Drgač pa začel se je že v porodnišnici sva in sej kr hitro sej prklopla, nisva imele nobenih problemov, jst tudi nobenih problemov nisem imela z proizvodnjo mleka tudi z ...tako je se prklopla no tako da sva že v porodnišnici začele, doma je bilo pa pol samo še bolj..tudi nikoli nobena mastitisa, pač tiste težavice kakor jih mamoj verjetno vse z bradavicami, ampak drugače pa nikoli nobenih težav.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

Izključno do 4, delno do 17.

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Sva že nehale, od tretjega aprila je čisto brez, nehale sva pa zaradi tega ker je bilo ubistvu to samo še crkljanje, ponoči nič ni spala, pa se je zbudila na eno uro, tudi za uspavanje ni bilo več tega, ker pač se je ubistvu med dojenjem samo razbudila, tako da se mi je zdelo čisto nesmiselno ker ni imela niti nič od tega. Tako da sem zaradi tega rekla da je pač skrajni čas da jo odstavim.

Podaljšala ne, bi mogoče bi malo skrajšala, zaradi tega ker sej pravim je pač ubistvu bilo samo crkljanje, ker ni konkretno nič imela od tega.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Pomoje je odvisno od generacije. Mislim da starejše generacije babice pa.. mislim da ta generacija je kr..se mi zdi da obsojajo mame ki ne dojijo. K so one pač se mi zdi da oni v veliki meri dojile..oziroma kokr sm tud jst opazla recimo k so me te babice vedno sprašvale če dojim, pa je blo vedno * joj ja super to pa kr čimdlje*.. in tko toj blo vedno tko prisotno..mislim da mlade mamice pomoje da ni..da pa dons se ve da tud če mamica ne doji, da otrok normalno zraste gor, tko da se mi zdi da je to čist od generacije odvisno, se mi zdi da starejše generacije bol stigmatizirajo kot mlajše.

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojiti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Ja jst bi rekla, da je men osebno, zame je to eno leto, se mi zdi tko k gledam zdej recimo mojo hčero, se mi zdi da je bla pr enem letu že tko velka, da tud men ni blo več tko prijetno, sm pa tud vedno mnenja da k enkrat začne sama okrog hodt, da k sama enkrat do joške pride ni več haha je že čas da se neha haha, tko da zame je še zmer ta meja eno leto, men je sprejemljivo do drugga leta, kar je več že tko mi je že tko za vidt mi ni lepo. Stroka pa mislim da tud tm kokr sm brala tm dve leti da govori. Mislim pa do enga leta mislim da je tist res, zarad tega ker se pač v tistem prvem letu tist za imunost pa to ne, da pomaga. Da dve leti je pa tud tko kas se tiče čustvene navezanosti in podobno, da je dve leti.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Mi smo imel šolo za starše, pa se mi zdi da je blo tm mal omenjen, čeprou se šole za strše ne spovnem tok velik, ampak vem pa da je blo tm mal omenjen. Sm mela pa v porodnišnici tok noro super babico oziroma to prou za dojenje

strokovnjakinjo, da sm ji še dons hvaležna no, ker je bla tok pripravljena na vsako neumno vprašanje odgovort, k pač res če si prvič mama niti nimaš pojma kako to poteka. Jst nism vedla niti kako jo prklopt, niti na kolk časa, nč ane, in tm sm pomoje res vsako glupost k mi je na pamet padla vprašala in nikol ni blo nobene težave karkol povedat. Sama je pršla skoz preverjat če nam gre, k smo ble tri v sobe, če nam gre,kako nam gre, če nam kej pomaga, tko da nam je ful koristnih nasvetov dala. To plus potem še patronažna, k je pršla, mi je tud recimo velik stvari pomagala, oziroma velik stvari povedala, tko da se mi zdi da vsaj jst mam ful dobro izkušnjo okol tega, tko da mislm da je kle dobr urejen.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Ja, definitivno.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Am oktobrčki hahah, v oktobrčkih sm dobila pomoje največ enih informacij plus še dobil smo eno brušurco v porodnišnici. Zdej tko prou največ največ, je bla prou ta babica, oziroma ta k je prou za dojenje v porodnišnici.. od prijateljic nimam nobene k bi pred mano rodila, tko da nism mela nobenga k bi mi tko pomagu. Tud moja mami je obedve, mene in sestro že pred enim letom nehala dojit in se tud ne spovne več kako je blo, tko da od teh mojih tet mamic in podobno se nobena prou ne spovne več kako je blo. Sm pa velik pol tud sama poguglala pa pon internetu iskala, če prou sm se hotla ful izogibat temu, ker pač tm na forumu res svašta vse piše. Recimo da bom rekla tko oktobrčki ker pač so iste izkušnje pa patronažna pa ta v porodnišnici, da je blo največ tko.

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ne vem če lih količina informacij, bl se mi zdi kakovost informacij..oziroma ne vem, ubistvu ne vem kaj bi kle odgovorila ker mislm da je kle psiha tista k največ nardi pr dojenju, pa to kok mamica sama ubistvu.. mislm definitivno, recimo če ne bi mela nobenih informacij.. sej mogoče kkšn istinkt že imaš, ampak vrjetn bi potekal teži, al pa bi prej odnehala, če bi recimo do kkšne težave pršla. Mislm informacije definitivno če jih maš pomagajo, ampak bol kakovost, kot količina informacij.

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Jst nimam nč proti, men je itak ful lepo vidt mamu k doji, ker pač vem da je to ubistvu dojenčkovo prehranjevanje. Res je ni mi všeč, če vidm da je otrok star 3-4 leta, pa da vidm tm sreč šoping centra tm mama doji tega otroka, to mi ni.ampak.če je pa to dojenček mi je pa to lepo vidt, kjerkoli kadarkoli. Jst nism nikol priznam..sm recimo ene dvakrat prou tko v parku, ampak sm si vedno dala tetra plenico čez, pa ne zato k bi se hotla skrivat, ampak pač mi ni, men osebno, tud rada vidm, da je mela ona pač neko intimo, plus da je itak skoz okol gledala, tko da nism mela nč od tega če sm jo pustila. Drgač pa nimam pa nobenih slabih izkušn, do mene ni noben pristopu, noben me nikol ni grdo pogledu. Mislm da tud takrt dvakrat k sm, v parku, daso me tko kkšne k so šle mimo, da so me lepo pogledale. Ampak mislm pa da pr ns v Sloveniji, da je to še ful še, da niso ljudje še čist prpravleni, da majo mame kr probleme.

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

A kot v družinskem okolju to...ja pr ns vsi to ful podpirajo, tud zdey mam bratranca k njegova žena tud uspešno doji pa smo vsi ful veseli hehe, tko da pr ns no večinoma tud se mi zdi da kokr vem od moje ožje družine nobena, niti

mami niti teta niti baka, nobena ni mela težav z dojenjem. Tko da ubistvu se mi zdi da smo vsi gor zrasl z dojenjem, tko da je to itak, se mi zdi neki samoumevnega pr ns da pač dojiš. Tko da to je to.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Am ja men recimo ne, ni se mi spremenil...vmes ja, ko sm dojila sm jih vidla pač kot dejansko sam kot prehranjevalno, tko da jih nisva za kej družga uporabljala hahah.. ampak nism se pa z mojim nč od tega še pogovarjala, ampak mislm da ne bo težav s preklopom nazaj..da ni to pač več, se mi zdi da je ta meja dost jasna bla, da dojenje je blo k je blo, zdej pa pač ni to sploh več za njo.

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Hm a sm sploh dobila kkšnga nenavadnga..veš da sploh nevem če sm kdaj dobila kej nenavadnga.. se nismo sploh nikol z nobeni nč tazga pogovarjal..

PRILOGA D: Intervju s Sanjo

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

To je dojenje... kaj čem ti povedat..prvi sin je recimo takoj prvi dan ko se je doжил v porodni sobi se je prikloplu in s polno paro se je doжил od začetka, ni blo problema..drugi sin se pa ni priklopu v porodni sobi in še cel naslednji dan, sploh, samo spal je in pol počasi ko je začel jest, je jedu normalno..prvi je jedu po 5 minut na obrok, drugi je jedu po eno uro na obrok, in to je to.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

Starejšega sem dojila 10 mesecev, mlajšega nameravam tudi tko nekje.

- **V primeru, da imate več otrok, kako so izkušnje z dojenjem prvega otroka vplivale na naslednje?**

Em kaj jaz vem, nevem v prvem mi je stelko pač vse normalno, tko da se nisem obremenjevala v drugo in je steklo še v drugo

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Porod je bil razlog in če bi blo možno bi ga skrajšala za en mesec.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Mislm da ni nobene stigme, pač ene dojijo, ene ne..nič takega.

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Nisem zaključila prej.

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojeti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Tam nekje do 11ga mesca, raje manj..tam med 8 in 11 mescom. Stroka pa mislim da je do 6 mesca polno dojenje in po tem ..sej nevem, ma dlje kot do enega leta ne.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

V materinski šoli smo meli kr obširno predavanje o tem. To je to.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Po porodu ne, v tej šoli pa ja.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Nikjer nisem iskala dodatnih virov informacij, tudi spraševala nisem nobene mame in prijateljice.

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ja v negativnem smislu... nima ne..

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Men dojenje v javnosti se mi zdi nekaj v javnosti. Jaz sem doжил, prvega sem dojila skozi v javnosti, drugega še nisem, ker nima tak urnik..nikol nisem mela negativne izkušnje, slišala sem tolko za negativne izkušnje, ampak še nikol nisem vidla da bi kdo komentirou pokrijte se, al kaj takega.. tko da to v živo še nikol nisem vidla, pa sem bla v družini mam, ki so dojile..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Vsem se zdi to nekaj normalnega, zdej al dojiš al ne, nobenega pritiska ni blo..

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil?**

Kaj pa odnos vašega partnerja?

Meni ja, partnerju ne.

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Od tete, da moram pit pivo hehe.

PRILOGA E: Intervju z Evo

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Am enega otroka mam, ona je že od začetka bla ful težavna, kar se hrane tiče. Tudi flaško je težko sprejela, joško še manj, tak da, problematična jedka je bla zelo res. Zdaj hvala bogu ne več, zdaj je pridno.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

1 mesec.

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Am za prenehanja zaradi tega, ker je mala tak težko jedla, borbe vsako dojenje, meni je začel potem zaradi tega, pa ker sem se živcirala zato začel zmanjkovat mleka inv začaran krog sva pol padle. Bi pa, če bi lahko do kakega enega leta.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Pfu to se pa mi zdi da dejansko slabšaln pri nas, k res hitro so začel sprašvat, a še dojite, joj zakaj pa ne, zakaj pa ne..in pol zanimivo je blo da sploh moški recimo, oni so dajal nasvete recimo kak je prav dojenje in kaj je treba nardit. pa večinoma so moški to spraševali, to me je najbolj začudlo vedno. Ženske večinoma, ker vejo da ni tak enostavno dojenje, pač aja ok ne dojite več, tudi prou..

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Jaz sem mela ful slabo vest zaradi tega, ampak pol sm pač dala na tehtnico glih to kak sva se midve teple zaradi tega, kolk je blo to solz iz moje strani, iz strani male... da je boljše tak da smo vstrajali pol s flaško..okolica pa..predvsem moški so bli najbolj šokirani..

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojeti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Stroke mislim da do 12ga meseca, drugače pa sprejemljivo pa dokler se mama počuti vredu poleg, dokler tudi otrok mu je ok..tak da..dobro ne do nekega 3ga leta, to ne, ampak..tu nekje, do tu nekje pa brez problema.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Niti nič, tud v šoli za starše nič..

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Ne, edina pomoč je bla kak so jo priklopli na joško. To edino, drugače pa sploh nič, raj so ji dali tud flaško, tko da je tu že bil verjetno začetek problemou pri naju dveh.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Največ kar je sem iz interneta našla, pa prijateljice , preko fb kake skupine ko so ble tudi, to največ..

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Definitivno, ja.

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Nobene izkušnje nisem mela, zaradi tega ker smo tolko hitro zaključili, drugače pa mi sploh ni problem, mislim dojenje v javnosti je dobrodošlo, ker otrok tudi mora jest.

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Tudi, odprto, tak da sploh ni problemov.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega par partnerja?**

Am pri meni ja, ravno zaradi tega ker sem na to bol gledala kot na hrano za otroka, na joške ne, parner se ni nič spremenil..

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Ravno od moških, od tega recimo kak naj otroka držiš da lažje je, s čem si naj mažeš in tak, takšne podobne stvari..

PRILOGA F: Intervju z Vito

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Ja ubistvu, na začetku nama dojenje ful ni steklo, tko da sm že od začetka začela dodajat pa je blo pol..je šlo skoz slabš in sva ubistvu po štirih mescih zaključle z dojenjem pa sva ble pol samo na dodatku..potem je pa pr ene 5h mescih smo pa začel uvajat gosto hrano, ampak je do enga leta prbližn še vsen mela kr dvakrat na dan al pa vsaj enkrat na dan še tud flašo dodatka mlečnga. Pol pa z vstopom v vrtc pr 13h mescih smo pa flašo čist lahko dal stran in je pač normalno začela jest, pač vse nč ni zbirčna vso hrano, zelenavo, sadje n toj to.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

4 mesce.

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Ja ubistvu glih to da sm vs čs mogla dojit pa pol še zmerej dodajat zravn in je blo res nepraktično no in po vsakmu dojenju je pol se jokala k ni blo dost hitr naprej, tko pa..uglavnem ni blo lahko in pol po 4h mescih sm se pač odločila daje dost in je blo laži za obe in dva šle samo na dodatk... zdej pr naslednem otroku bom pač soigurno probala čist drugač, pač samo dojit in če bi samo dojila bi sigurn dl ja..

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Men se zdi da v našem okolju ni nič tko da bi ble prou stigmaizirane, ampak da so kr no, tko se mi zdi da se ne vtikajo več v to, pač vsaka ve al bo dojila al ne, še zmer pa itak kkšne blazne zagovornice dojenja obtožujejo pač mame k ne dojijo, ampak men se to zdi čist nepotrebno ker nevemo kaj stoji uzadi tko da se pač vsaka sama odloč al bo dojila al ne.

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Ja sej pravm, men je ubistvu ful odlegl zato k sm bla ubistvu skoz pod pritiskom da morm dojit, daj to dobr za otroka in če ne bom da bo grozn in nevemkaj..ubistvu pa se mij pol prou udvalu kamn, ker je blo res vse laži, ni blo več treba se s tem ukvarjat, ker nama res ni šlo..zdej če bi blo to..bl je biu napor no, ni blo zdej to neki čustvenga da bi se s tem ful povezala, tko da, če bi blottko bi blo vrjetn teži zaključ dojenje, tko pa ni blo...

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojeti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Ja zdej priznam da nism čist na tekočem, ampak mislm da takrt k sm jst dojila, mislm daj blo svetovano do 2ga leta s strani stroke, da je dojen, nism pa sigurna..men je čist vsen do kdaj otroci so dojeni, ampak jst če bi pač lahko dojila al pada bi po svoji volji da bi nehala bi tm pr enmu letu se mi zdi, k gre otrok v vrtec, daj tko primern čs.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Ne, nič, katastrofa in kle se mi tud zdi, da vsaj takrt, nevem kako je zdej, ampak daj blo zlo slabo poskrblen za te bodoče mamice, ubistvu oj mnene j biu da je dojenje itak neki najbl naravnga in da ni se treba s temu obremenjevt, da steče ker je to pač naravni proces, pa ubistvu ni tko, in k prideš do tega te

pol vse skupi res šokira, ker ne veš nič in ni tko enostavn kokr si ti to predstavlaš in se mi zdi prou da bi se recimo v kkšni materinskih oziroma starševskih šolah velik bl temu posvečal. Jst nism dobila niti ene informacije na to temo, oziroma mislm da samo nek povprečje podojev, novorojenčka, nevem na tri ure al nekej tazga mislm da so nm omenjal v materinski šoli, v porodnišnici pa ob odpustu domov so rekl da jo morm tud ponoč zbujat za nočne podoje na tri ure, kar se mi zdi pa tud čist brezvezna informacija, tko da kar se tiče dojenja od stroke jst nism dobila niti ene uporabne informacije.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Ne, nč tud v porodnišnici, res medicinske sestre, babce ful vredu, ampak glede dojenja pa nobenga tko ful nasveta...pač pršla je pomagat narest prvi podoj, apak tko brez besed, sej bla prijazna pa vse, ampak nč tko kej uporabnga, oprijemljivga, dab si lah s tem kej pomagala. Že to daj biu pru podoj narjen 4 al 3 ure po porodu, se mi zdi čist prepozn, ampak itak takrt neveš in pač zaupaš stroki, ampak mislm da bi loh veliik več nardil, da bi se izobrazil ženske na področju dojenja.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Ja ubistvu glih največ informacij sem pridobila na internetu, amapak iz strani raznih forumov recimo pa to kjer pišejo mame, ki so že dojile in ubistvu uporabne stvari ki se dogajajo, ne nek teoretično ja tko pa tko pa tko more bit, ampak pač svoje izkušne. Pa tud pač na fb kjer smo pač formirale skupino mamice k smo v ostem mescu rodile, in nekatere majo že prej otroke in od njih ubistvu sm zvedla vse kar sm rabla in ubistvu največ no..seprav ubistvu mamice z izkušnjami, ostalo pa..ja internet tud, ampak največ od šač že izkušnij dojilj haha.

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ja jst mislm, da je potrebno zbrat čimveč informacij in negativnih in dobrih, ker ..da se pač ustrezno lah prpravš, recimo jst nism mela nobene informacije o tem kaj je recimo mastitis, pa sm ga potem dobila dvakrat in nism vedla nič, kako se to zdravi, zakaj do tega pride in tko naprej, tko da men se zdi bol, čimveč informacij, das prpravlen..če pa vse samo steče pa še tok bolš.

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Ja jst ubistvu v javnosti nism dojila, ker sm mogla z dojit nastavki tko da mij blo zarad tega neprijetno da bi pač v javnosti dojila, ampak če ne bi mela nastavkov, da bi pač normalno vse steklo, bi sigurn, mislm pač primerno da se temu pokriješ al karkoli, glede tega nimam nobenih zadržkov pa tud ne moti me da kdorkoli doji v javnosti, ker pač s tem se pač otroka hrani in nč druzga..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

V družini...ja jast mislm da nima noben problemov z dojenjem..ja na splošno vsi ful zagovarjajo dojenje ampak ni pa nobenih pritiskov, na način da pa morš sam dojit al pa nesmeš al pa karkoli, uglavnem tko spodbudno.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Ne haha nč.

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Haha joj nevem, kej prou kar se tiče dojenja ne no...ampak bl taki nasveti kork moršš dojit mooorš, in toj res pol en tak pritisk se ustvarja pol da, greš res težko v to stvar, ker ka pa če ne bo slučajn, se počutš pol kokr da si slaba mama al karkol no..tko bl no preveč da se forsira dojenje..tko drugač kej smešnga glede dojenja pa nism dobila..

PRILOGA G: Intervju z Nino

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Dojenje pri sinu je potekalo v dolgih intervalih, na začetku tudi po uro ali več. Pogosto dojenje tudi na eno uro ponoči. Vzpostavljanje dojenja je trajalo nekeje do drugega meseca, takrat sva postala uigran par in začela se je čudovita pravljica. Največja težava je, da ..pri prvem otroku predvsem, vsi okrog tebe so zelo pametni in imajo zelo veliko znanja, tako da mam hitro pozabi na svojo intuicijo in se prepusti vodenje »stroke« ali okolja. Vse to sva premagala s kar nekaj težavami. Dojila sva se do drugega leta in dveh mesecev. Hči še vedno dojim, najina zgodba je takoj uigran par, je pa pridobivala na meji, oziroma že skoraj pod minimalno krivuljo, mapak vedno v svoji krivulji navzgor. Zaupanje mame vase in svoje dojke je tukaj največja vrednota.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

2 leti in dvameseca, hči pa še dojim.

- **V primeru, da imate več otrok, kako so izkušnje z dojenjem prvega otroka vplivale na naslednje?**

Veliko več samozavesti in samozaupanja.

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Razlog za prenehanje dojenja je bil skorajda skupen, sin se je doжил vedno manj, pogostokrat že zvečer in zjutraj pozabil, meni pa dojenje zaradi nosečnosti več ni odgovarjalo. Želela sem si dojit vse dokler sin povprašuje po dojki in mleku, a sva nekako spontano vendarle zaključila.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Mislim da ni pritiska nanje. Tisto kar je z moje strani zelo moteče je, da imam občutek da je veliko preveč »namišljenih« izgovorov, da so ženske, mame, nehale dojit zaradi premalo mleka, premalo kakovostnega ali vodenega ali pa izgovor da ga niso imele. Dejansko je res zelo malo žensk, ki ne morejo dojit in t a procent je tako majhen, da nikakor ne morem verjeti da bi pa v Sloveniji naši zeleni deželi poskočil na tako veliko številko, da že praktično vsaka tretja pri dveh mesecih 8ko se mimogrede dogaja poskok v rasti) začela dodajati. Spoštujem vsako kis e odloči da ne bo dojila, to je njena, njuna pot, želim pa da je iskrena, saj s tem daje vzgled on vzor in zaupanje ostalim mamam, da zmorejo.

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Nisem.

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojit ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Sprejemljivo? Hm .... Do pol leta absolutno smao in izključno dojenje, do enega leta več kot zaželjeno, za psrejemljivo ne morem reči, zame je bilo do drugega leta in dveh mesecev, ne znam si predstavljati da bi dojila pri štirih letih, občudujem ženske in otroke, ki se to odločijo, pri tem je pomembna seveda harmonija med obema in pa želja, zdrava potreba po tem. Dokler mami in otroku ustreza je vedno vse okej,d okler ne gre za izkoriščevalski ali privilegiran odnos ali pa željo le iz ene strani, potem je vredu. Vsekakor jaz pri štirih ne bi dojila več. Zame je pomembno da otrok dojke ne jemlje (po določeni starosti) kot tolažbo ampak za to najde mamin objem.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Ne.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Ne.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Splet, skupine na FB, prijateljice, svetovalka za dojenje Irena Rupar in Wilma Kolenc.

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ja.

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Kjerkoli in kadarkoli brez izgovora. Vedno je sprejemljivo. Kaj okolica meni me ne zanima, podpiram dojenje v javnosti povsod in zmeraj.

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Ni težav.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Ja. Žensko telo je fantastično, a si sploh predstavljate kaj zmoremo? Devet mesec nositi živo bitje v sebi pod srcem, nato roditi skozi »majhno« vaginalno odprtino in nato s svojimi prsmi dati hrano za življenje otroku, ki bo zrasel v čisto pravega velikega človeka hehe.. Ja, definitivno se spremeni spoštovanje in zaupanje v svoje telo.

PRILOGA H: Intervju z Frido

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Ja moj prvi otrok ...mislím, da sva imela dobro dojenje, pojavlali so se sicer nekateri problemi, kot so boleče bradvace in zastajanje mleka, ampak na splošno pa je bila najina izkušnja dobra. Imela sva nekoliko težje obdobje okoli 4ga meseca, ko sm mislila da se noče več dojit, ampak sva vseeno nadaljevala in je bilo potem ok...dokler ni dobil sob, potem pa je bilo spet boleče hehe. Z drugim pa..zdaj je star 4 mesece in se še vedno uspešno dojiva.. mislm da je blo zdaj drugič lažje, ni toliko bolelo, mogoče samo kak teden, pri prvem je bolelo 6 ali 7 tednov. Ampak tokrat je ok..

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

Še vedno dojim drugega, ki je star 4 mesece in prvega sem dojila eno leto in dva meseca.

- **V primeru, da imate več otrok, kako so izkušnje z dojenjem prvega otroka vplivale na naslednje?**

Mislím da sem bila bol pripravljena na bolečino, ker je bilo tako boleče z prvim.. ampak mislm da ker sem bila tako pripravljena, da bo težko, je bilo potem bolj enostavno..

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Amm prenehala sem, ker sem zanosila in je bilo preveč boleče in preutrujena sem bila da bi dojila cele noči.. moj plan je bil dojeti do drugega leta..

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Mislim da na splošno so nekako obtožene da ne delajo tega kar je najbolše na njihove otroke, ampak to je žalostno, ker vsak pač ne mora dojiti, ampak ja...

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Bila sem žalostna, ker sem imela v planu dojiti še eno leto..dolgo sem rabila da sem to prebolela. Ampak ostali pa mislim da niso niti razmišljali o tem, itak je bil star že eno leto, tako da je blo nekako normalno...

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojiti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Mislim da glede na pvedski sistem, da je do enega leta, ampak glede na svetovno zdravstveno organizacijo pa do dveh let. Jaz bi rada do dveh let... sprejemljivo pa mislim da do enega leta, potem pa ljudje začnejo malo tako gledati...

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Ne, mislim, šla sem na tečaj za dojenje, ampak tam ni bilo toliko informacij, veliko informacij sem pobrala tako sproti, ko sem imela prvega otroka.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Ne, oni so me hoteli napeljati v nasprotno smer..

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljev, mame, sorodnic?**

Imela sem... moja mami je bila prva, ki mi je dala ogromno nasvetov, drugače p na facebooku je skupina za doječe mamice in spletna stran za dojenje tudi.. tam sem dobila največ pomoči..

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ja, mislim da če bi ljudje imeli več informacij, bi bili bolj uspešni z dojenjem..

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Mislila da je to v redu, jaz nimam nič proti.. ampak me je bilo na začetku strah, ampak potem sem dojila tudi v javnosti in nikoli nisem dobila nobenih negativnih komentarjev ali pogledov, mislim da sem imela srečo, ker poznam ljudi, ki so bili nekako napadeni zaradi tega..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Vsi podpirajo dojenje..

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Jaa ..moje prsi niso več tako privat hehe ne vem večino časa se počutim kot mašina za hranjenje heheh.. njegov odnos pa heh mislim da ja, moje prsi so definitivno izven obratovanja za ostale stvari heheh

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Amm dobila sem nasvet, ne od prijateljice, ampak punce ki jo poznam..ko sem govorila z njo, ko sem bila noseča s prvim otrokom, sem povedala da sem nekoliko nervozna glede dojenja.. ne spomnem se natančno njenega nasveta, ampak bilo je nekaj v smislu, naj ne dojim, ker samo boli in sploh ni res, da je to dobro za otroka... potem je nisem več spraševala za nasvete hehehe

PRILOGA I: Intervju z Cio

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Emmm he..dojila sva se tri mesece in potem nisem imela več mleka, tako da ni šlo več..ampak bi pa dojila dlje..če veste kaj mislim..

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

3 mesece.

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Ja hotla sem dojit dlje časa, ampak je mleko prenehalo tečt ko sem začela jemati..kako se reče..tablete da ne zanosiš..kontracepcijo..

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Mislim da ljudje na splošno mislijo da moraš dojit, ker je to naravno za otroka in dobiš ogromno informacij tukaj na Švedskem, kako dobro je dojit in da je to najbolje kar lahko storiš za otroka. Mislim da ljude lahko mislijo da si len ali pa da si se vdal če ne dojiš..jaz sem dobila veliko vprašanj zakaj ne dojim več..

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Amm nism..imela sva veliko problemov z dojenjem tako da ko sva končala, sem se počutila dobro, življenje je postalo lažje, ampak ljudje okoli naju so

bili pa `ja morala bi probati dojiti dlje in če bi dojila več bi mogoče delovalo`
..imela sem občutek, da so ljudje mislili da sem se kar vdala..

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojiti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Emmm slišala sem, da moraš dojiti do nekje enega leta, ampak najbolj pomembno je prvih 6 mesecev..tako da nekje tam vmes..odvisno kako hitro otrok začne jest normalno hrano..

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Jah dobili smo veliko informacij, preden sem rodila, kot recimo kako moraš dojiti in da bo problematični, da pač n enostavno dojit..veliko informacij prej, ampak potem ko se je rodil pa mislim da nismo dobili dosti informacij in pomoči..

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Ja recimo..

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Veliko iz interneta...ja mislim da sem največ pomoči dobila preko interneta.. obstaja ena spletna stran tukaj na Švedskem, imenuje se Amningshjälpen, kjer pomagajo ženskam dojit in mislim da nam je bilo v pomoč...

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ja mislim da ja...mislil da moraš vedet, da dojenje ni vedno enostavno...

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Mislim da ljudje hočejo vrjet da je ok..jaz nisem imela negativnih izkušenj, niti pozitivnih.. mislim da ljudje o tem ne razmišljajo preveč..vem da nekateri mislijo da to ni ok, ampak mislim da moraš, če ne mama mora ostati doma ves čas, kar ni dobro..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Emm menijo, da lahko dojiš v javnosti, če si to želiš..

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Ne zares..mogoče prvih nekaj mesecev, ko sva se trudila vzpostaviti vse skupaj in ko sem imela...nevem kako se reče, ko prsi zelo bolijo..res si nisem mislila da bo tako, bilo je žalostno..ampak zdaj pa svojega telesa ne vidim drugače kot prej, pa mislim da tudi moj partner ne.

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Hahah od moje babice..ko mi je mleko prenehalo prihajati, mi je rekla naj popijem nek čaj, pa sem rekla da ga bom, ampak ga nisem..mislim da je smešno ker ni delovalo.. mislim da neka skodelica čaja ne bo spodbudila mojih prsi da nardijo več mleka.. mislim da je bilo to čudno heheh.

PRILOGA J: Intervju s Sofie

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Pri mojem prvem otroku dojenje ni steklo..bilo je težko, probala sem ogromno stvari in se trudila en mesec, nato pa sem prenehala, in bilo je težko, ker sem jo zares želela dojeti.. pri drugem otroku pa ni bilo nobenih težav, tako da je bila velika razlika med njima.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

Prvega en mesec, drugega pa 7 mesecev in še vedno dojim, ampak zdaj samo ponoči..

- **V primeru, da imate več otrok, kako so izkušnje z dojenjem prvega otroka vplivale na naslednje?**

Zaradi problemov, ki sem jih imela pri prvem otroku sem bila potm bolj sproščena..ker ko sem pri prvem otroku že uporabila flško potem ni bilo več tako stresno, ko sem jo tudi pri drugem..

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Zaradi dela in študijanemorem biti z njim ves čas, tako da je moj fant prevzel zadevo...nekako je osvobajajoče, da nerabim dojit ve čas. Še vedno pa dojim ponoči, ker si žeilm dojit.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Zaradi iskušnje z prvim otrokom, mislim da sem dobila veliko vprašanj, mislim saj so bili vzpodbudni, samo sem se vseeno počutila, kot da nisem tako dobra mama ker ne dojim.

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Amm mislim da je bila samo moja mama nekoliko nesrečna češ 'joj dojit pa res moraš' ampak ostali pa so bili kar v podporo..počutila sem se nekoliko bolje v drugo, ko sem dala flaško, ker sem jo uporabljala že pri prvem otroku in je bilo vse ok, tako da potem ni bilo več take razlike zame..

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojit ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Mogoče do drugega leta...enega leta in pol, ker potem je otrok že velik, ga gledaš kot malčka, ne dojenčka, nevem... tiste ki dojijo do 6 leta, nevem zakaj, mislim da je čudno..mislim da imaš lahko to povezavo z otrokom tudi brez dojenja.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Ja, v porodnišnici, ker z prvim otrokom nikakor ni steklo je bilo zelo naporno..so ji kar dali flaško še preden sem jo videla, niso nič vprašali, kar nahranili so jo, ker pač mene ni bilo zraven, tako da ubistvu ni bila moja odločitev. Potem pa mi je veliko ljudi probalo svetovati, vsak drugače tako da sem bila samo pod stresom in zmedena..

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Mislím da je bilo toliko različnih mnenj, nobenega jasnega nasveta.. vsak je po svoje govoril 'tako je najbolje' ..in bilo je toliko različnih.. tako da pomoje ne.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Največ od prijateljev in sorodnic, ne toliko iz interneta, nisem preveč raziskovala.

- **Meníte, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ne, mislim...mogoče malo, najbolj pomembno je, da zaupaš naravi,preveč informacij te samo živcira..

4. Okolica in dojenje

- **Kaj meníte o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Mislím da je popolnoma ok, amm vsak bi moral imečti možnost dojit v javnosti, kadar želijo.. amm saj se lahko pokriješ, mislm ni treba pokriti celega telesa, pač ni pa treba kazati celega oprsja, ..jaz sem imela samo pozitivne izkušnje..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Zelo naravno.. vsi podpirajo..

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Amm ja absolutno se je spremenil, počutiš se bolj kot oseba z namenom, ne kot stvar..in pogled mojega partnerja se je tudi spremenil, na bolje..

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Hmm nevem.

PRILOGA K: Intervju z Anno

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Začel se je dojit že na začetku i nšlo je kar vredu..dojil se je ..polno do nekje 5 ali 5,5 meseca, potem pa je začel jest gosto hrano in to mu je bilo zelo všeč, tako da je začel zelo dobro jest in kamlu jedel vse obroke..tako da se je nehal dojit okoli 7 ali 7,5 meseca... po svoji volji.

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

7,5 mesecev.

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Ker je tako sam želel in mislim da je bilo to vredu, saj sem videla kako vesel je bil ko je začel z normalno hrano, tako da ni bil več zainteresiran za dojenje... popoln zaključek.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Mislm da... mislm da jim ni lahko, ker ..nek majhen del nas nam pravi da moraš dojit, da vsaka ženska lahko doji, ampak ni lahko no.. mislim da tiste ki pa dojijo pa nič takega ne mislijo, no nevem...

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojeti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Mislim da obstajajo študije, ki svetujejo dojenje do nekje enega leta, ampak če gledat te ženske, ki jih imam jaz, dojijo večinoma tam nekje do 6-8 mesecea..potem pa otroci začnejo jest gosto hrano, tako da je podojev vse manj.nekatere pa nadaljujejo tudi do enega leta in dlje.. druge potem pa dojijo le en teden, ali pa en mesec..nekaj mesecev...jih pa podpiram, da dojijo ja.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Ja.. imeli smo skupino, formirano iz strani babice, kjer smo govorili o dojenju in pogledali film o tem... ta film sem si jaz ogledala že prej, v sklopu mojega poklica..in potem smo dobili tudi brušuro glede dojenja.. in tudi potem po porodu smo o tem govorili v tej skupini.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Mislim da kar sva s partnerjem pogrešala v porodnišnici je bilo.. vsak nama je dajal različne nasvete, zdelo se nama je, da bi bilo bolje, če bi se vsi zedinili in dajali enak nasvet ter se tega potem držali.. amm ker ni bil tak problem..bilo je zelo stresno ko smo bili v porodnišnici.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Ehhh ja mogoče pol pol, klicala sva tudi v porodnišnico, ker je trajalo precej časa, da sem dobila mleko, mislim da je trajalo 5 dni, tako da je bilo kar... sin je bil zelo zelo lačen, imel je več kot 4 kile in je skoraj začel postajati malo zmatran in ni hotu jest toliko na začetku..

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Mislim da je podpora nekaj kar potrebuješ kot ženska, podporo zdravstvenega sistema in svojega partnerja ..najbol pomembno je da imaš dobro podporo svojega partnerja.

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Mislim da je kar v redu, in nimam problema s tem.. mislim pa da na nekaterih krajih so mogoče ljudje nekoliko znervirani glede tega, ampak to je njihov problem, da se tako pučutijo...jaz nisem imela negativne izkušnje..

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Zelo pozitivno do dojenja.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Ne mislim da ne, se ne spremeni.

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Eemm mislim da...ne čuden, ampak nasvet ki ni deloval prinajmanj sinu, je bil ko so rekli v porodnišnici, da moram potisniti njegovo glavo k prsim, on pa je histerično kričal..to ni delovalo, ta nasvet je bil malo čuden, ampak sva hitro

videla, da to pri nama ne bo delovalo, ker sva tudi želela da sam poišče in da je vse skupaj umirjeno..da sem zanj tukaj in ga podpiram, sem mirna...ampak bilo je stresno no celotna situacija v porodnišnici..bilo je pa v tistem času rojenih veliko otrok, tako da nekako razumem..ko smo pa prišli domov je bilo pa bolje..

PRILOGA L: Intervju z Siri

1. Splošno – o osebni zgodbi glede dojenja

- **Lahko na kratko poveste nekaj o svojem otroku, oziroma otrocih in njihovih prvih prehranjevalnih navadah?**

Prve prehranjevalne navade.. amm bila sta polno dojena oba, fant, prvi otrok je hotel jest vees čas, drugače pa nič posebnega..

- **Koliko časa ste dojili svojega otroka/svoje otroke?**

Prvega malo več kot eno leto, potem pa sem čutila nek pritisk da ga moram nehat dojit, ker sem morala nazaj v šolo, na univerzo in sem ga mogla dat v vrtec, ko je bil star eno leto, tako da sem bila malo v naglici, ko je začel z vrtecm sem ga vseeno še malo dojila.. in drugega otoka tudi malo več kot eno leto.

- **V primeru, da imate več otrok, kako so izkušnje z dojenjem prvega otroka vplivale na naslednje?**

Emmm prvič sem se naučila dosti iz napak, na katere sem naletla pri prvem otroku.. da ga nemorem dojit ves čas kadar hoče na začetku, ker sem imela zaradi tega velike bolečine in sem krvavela..druga stvar pa zares sem hotela dojit drugega, kolikor bi sama hotela, oziroma dokler bi obema nama odgovarjalo.. hotela sem dlje, ampak ona ni hotela..

- **Kaj je bil razlog za prenehanje dojenja in ali bi časovno obdobje dojenja skrajšala, oziroma podaljšala, če bi bilo to mogoče?**

Ja če bi bilo možno bi dojila dlje časa, prvega, ker je tudi on hotel še, pa tudi jaz, čeprav sem se počutila, da ga nemorem več dojit ko gre v vrtec, da se mora naučit biti bre tega.. bila sem pod stresom zaradi tega, ampak ja mislim

da bi dlje, potem hčerko sem hotela dlje pa ona ni bila več zainteresirana.. dolgo se je dojila, ampak potem pa je začela z hrano.

2. Dojenje in stigma

- **Kakšen je po vašem mnenju odnos družbe do žensk ki ne dojijo?**

Mislím da starejše generacije.. da so malo neumni in gledajo samo nase.. problem ni v ne dojenju.. Mislím da nekateri, tudi jaz malo zavidamo tistim, ki ne dojijo, ker lahko vse skupaj bolj delijo s partnerjem, drugim staršem..ampak zase.. jaz tega ne bi, bi vseeno rada dojila, če bi imela še enega otroka. Mislím da ljudje obsojajo matere, ki ne dojijo ampak to ni ok, da naglas povejo.. mislím, saj to je svobodna izbira.. mislím da nekateri obsojajo ja, ampak ne bi smeli tega izrazit.

- **Če ste z dojenjem zaključila preden ste nameravala, kako ste se ob tem počutila in kako se je na to odzvala okolica?**

Emmm bila sem žalostna, ker sem hotela dlje, sploh drugim otrokom, ampak ostalo pa so vredu sprejeli, mislím, saj je bila stara več kot eno leto..

- **Do katerega meseca menite, da je otroka sprejemljivo dojiti ter kakšno menite da je o tem mnenje stroke?**

Mislím da mnenje družbe je nekako dokler otrok ne začne govorit... če lahko rečejo 'mama hočem se dojit' ..mislím da potem ljudje začnejo malo óh predolgo doji'.. zdravstveni delavci pa.. hmm nevem, vsaj 6 mesecev.. nevem če imajo zgornjo mejo, da potem več ni ok.

3. Zdravstveni sistem

- **Kako je bilo pri vas - ste na temo dojenja imeli kakšno izobraževanje iz strani zdravstva?**

Ne.

- **Ali ste od zdravstvenih delavcev dobila ustrezne informacije in pomoč pri dojenju?**

Zahtevala sem, ne dobila... v porodnišnici sem jih prosila, če lahko pridejo pomagat in pogledat kako mi gre, če delam prav, ker sem imela grozne bolečine...bolelo je in grozno je bilo hehe potem je bila ena oseba ki mi je pomagala, prišla pogledat kako me gre in me podpirat.. ampak najbolj je bila v podporo moja mama.

- **Kje ste še iskali pomoč in dodatne informacije ter kdo vam je bil najbolj pomagal? V kolikšni meri ste informacije pridobili iz internetnih virov in strokovne literature ter koliko so vam bili v pomoč nasveti prijateljic, mame, sorodnic?**

Našla sem spletno stran.. ki mi je bila zelo v pomoč, mislim da se imenuje amnihshjaplen, to je bilo zelo dobro.. mislim da moja mama mi je pomagala največ, ona mi je svetovala 'doji samo malo, po 30 minut, ne več, da te ne bo bolelo'.. šla sem tudi v nek oddelek kasneje v bolnišnico kjer pomagajo mam, ki imajo bolečine in probleme.. to je bilo s prvim otrokom.. amm tako da šla sem tja in so pogledalo kako dojim im mi dali neke nasvete, ampak ni bilo preveč koristno, vsaj probali so.. bilo je precej stršno sedet tam v tisti sobi na stolu in 'ja tako morate dat blazino in tukaj '. Ampak doma moj mož ni vedno pri meni, da bi mi naštimal blazine, tako kot mi jih je ona tam.. tako da to ni preveč pomagalo. Potem tudi moja mama.. oziroma imam sorodnico ki je babica, in potem ko sem se z dojenjem utekla je prišla in slikala ter dokumentirala vse.. ker je potrebovala informacije za bodoče mamice, kako pravilno izgleda dojenje.. povedala je, da nimajo veliko fotografij, ki bi

prikazovale kako je otrok pravilno pristavljen.. tako da moje prsi so povsod hehehe

- **Menite, da ima količina informacij vpliv na uspešnost dojenja?**

Ne ..mislim da za uspešno dojenje je potrebno... dober odnos in oseba, ki ve kako to gre.. mislim da ni bilo važno koliko sem prebrala preden sem rodila..ko sem bila 'tam' in sem rekla 'ok vemn kaka mora bit pozicija in vso teorijo'.. ampak to je težko izvesti, meni je bilo najbolj pomembno, da mi je nekdo povedal 'ja tako izgleda dobro, saj bo, sprosti se' ali pa 'poskusi še takole...'

4. Okolica in dojenje

- **Kaj menite o dojenju v javnosti? Kakšna je vaša izkušnja?**

Emm ja mislim..nevem kaj naj rečem.. dojenčki morajo jest ves čas, tako da pač moraš.. zame je bilo vredeu, jaz sem dojila v kavarni ali pa avtobusni postaji.. nikoli pa nisem dojila v restavraciji za mizo.. v kavarni ja, pa sem se pokrila, ampak mislm, to je bila moja osebna omejitev... nikoli se nisem počutila da bi kdo strmel vame ali kaj takega.. bolj je bilo, da je bilo meni nelagodno dojeti v restavraciji.

- **Kako je v vašem okolju z odnosom družbe do dojenja?**

Vsi so mnenja da je to lepo, in se jim smilijo tiste, ki tega ne morejo.. imam sorodnico, ki ni mogla in je bila žalostna.. tako da mislim da je bilo težko, ker je to tako naravno, mislim za njo da je bilo najtežje, ker je bila v okolju žensk ki so dojile.

- **Ali se je vaš osebni pogled na vaše telo, prsi, po tem ko ste postala mama spremenil? Kaj pa odnos vašega partnerja?**

Amm ja mislm da je moje telo neverjetno, ampak tudi manj pomemno zdaj.. nevem če je dojenje, mislm ko sem postala mama... moj partner pa nevem..

čutim da je nekako impresioniran nad mojim telesom, še vedno ga ceni...tako da hahah

- **Kaj je bil najbolj nenavaden nasvet, ki ste ga dobila glede dojenja in od koga?**

Uff hehe mislim da sem ignorirala vse slabe nasvete.. amm kar me je spravilo v slabo voljo je bilo v porodnišnici, ko po porodu ostaneš 1, 2, 3 dni... amm druge mame, ki so bile prvič mame – to je bilo ko sem bila tam z drugim otrokom.. one niso dobile čisto nobene pomoči ali nasveta.. me je razjezilo.